

Výchovné metody a styly využívané v rodinné výchově

Renata Heinrichová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renata HEINRICHOVÁ**
Osobní číslo: **H108071**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výchovné metody a styly využívané v rodinné výchově**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku jednotlivých výchovných stylů;
- na rozbor jednotlivých metod výchovy a na jejich klady a zápory;
- na časté chyby v rodinné výchově a jejich důsledky;
- na současné trendy v rodinné výchově (např. výchova respektující, výchova ke svobodě a odpovědnosti, výchova k hodnotám).

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjišťování preferovaného způsobu výchovy u rodičů dětí předškolního věku.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Biddulph, S. Proč jsou šťastné děti šťastné. 1. vyd. Praha: Portál, 1997.

Matějček, Z. Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál, 1994.

Možný, I. Moderní rodina. Mýty a skutečnosti. Brno: Blok, 1990.

Nováčková, J., Kopřiva, P., Nevolova, D., Kopřivová, T. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2008.

Pelikán, J. Hledání těžiště výchovy. Praha: Karolinum, 2008.

Prekop, J. Jak být dobrým rodičem. Praha: Grada, 2011.

Sťepec, S., et al. Kapitoly z rodinné výchovy. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992.

Uwe Rogge, J. Děti potřebují hranice. Praha: Portál, 2009.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Milošlav Jůzfi, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́домии, же бакала́рская пра́це буде уложена в электронické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Renata Hamrichová

Jméno, příjmení studenta

V Brně 4. 4. 2013

Kučikova

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně protidůkva oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být ještě nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny a nahlázeny veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisk, opis nebo rozmnoženinu.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, není-li škola za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo.

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla učební, vědecký, výzkumný nebo jiný účel, mohou se tyto osoby domáhat náhrady či chybného projevu jeho vůle a souhlasu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdětku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Přitom se přehledně a výši výdětku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na výchovu dětí v rodinném prostředí. Zabývá se výchovnými styly a metodami a jejich přednostmi a nedostatky. Poukazuje na směr, kterým by se v ideálním případě měla výchova dítěte ubírat.

Klíčová slova:

Výchova, výchovný styl, metoda, dítě, rodič, osobnost, respekt.

ABSTRACT

The work is focused on the education of children in a family environment. It deals with the behavioral styles and methods and their advantages and shortcomings. Points to the direction that would be ideally should take custody of the child.

Keywords:

Education, parenting style, method, child, parent, personality, respect.

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za cenné rady a pomoc při zpracování mojí bakalářské práce. Děkuji mojí rodině za podporu a trpělivost a mým dětem za bezbřehou inspiraci.

"Pohlížejte na člověka jako na důl oplývající drahokamy nedozírné hodnoty. Jen výchovou lze dosáhnout toho, že ony poklady vyjdou na povrch a že z nich lidstvo bude moci těžit." (Bahá'ulláh)

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 CHARAKTERISTIKA RODINY	11
1.2 TRADIČNÍ RODINA	13
1.3 MODERNÍ RODINA	14
1.4 SOUČASNÁ RODINA	15
1.5 RODIČOVSTVÍ.....	17
1.6 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	19
2 VÝCHOVA	20
2.1 HISTORICKÝ POHLED NA VÝCHOVU	20
2.2 SOUČASNÉ POJETÍ VÝCHOVY	22
2.3 STYL VÝCHOVY	22
2.4 EMOČNÍ VZTAH K DÍTĚTI.....	25
2.5 CÍLE VÝCHOVY.....	27
2.6 ČASTÉ CHYBY VE VÝCHOVĚ.....	27
2.7 VÝCHOVNÉ METODY	29
2.8 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	30
3 TRENDY VE VÝCHOVĚ	32
3.1 VÝCHOVA POHLEDEM SOUČASNÝCH AUTORŮ	32
3.2 KURZY O VÝCHOVĚ	35
3.3 EFEKTIVNÍ RODIČOVSTVÍ.....	35
3.4 RESPEKTOVAT A BÝT RESPEKTOVÁN.....	38
3.5 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM V RODINÁCH	43
4.1 SPECIFIKA PŘI ZKOUMÁNÍ RODIN	43
4.2 CÍL VÝZKUMU	43
4.3 METODA VÝZKUMU.....	43
4.4 VÝBĚR RESPONDENTŮ	44
4.5 SOUBOR OTÁZEK.....	44
4.6 ANALÝZA ROZHOVORŮ	44
4.7 KAZUISTIKY	47
4.8 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	53
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58
SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Toto téma jsem si zvolila z důvodu, že jsem sama matkou dvou malých dětí, jejichž příchod pro mne znamenal nejen velké štěstí, ale také zcela zásadní změnu v uvažování a prožívání. Z počátku byla pro mne výchova něčím, co bylo známé, přesto nesmírně náročné. V určitých chvílích jsem byla přesvědčena, že jako rodič zcela selžu. Metody, které jsem považovala za vhodné, na moje děti vůbec nefungovaly, ty, které jsem vyčetla v knihách, zase odmítal manžel. Postupem času jsem však získala ztracené sebevědomí a začala jsem na výchovu pohlížet nikoli jako na nepřítele, ale jako na pomocníka pro spokojený život a dnes mohu říci, že vím, co od výchovy svých dětí očekávám a co mi výchova dala.

Moderní doba přináší moderní řešení do všech oblastí lidského žití. I do intimního prostředí našich domácností se vlivem masmédií dostávají nové informace a zaručené návody na zaručeně lepší život. V oblasti výchovy dětí se stále častěji setkáváme s myšlenkou individualismu a liberalismu. Přichází k nám „kult dítěte“, který dává dětem téměř neomezená práva a očekává, že ze všech dětí vyrostou silní neohrožení jedinci, kteří budou mít na vše vlastní názor. Zajisté má toto moderní myšlení svá opodstatnění, nelze mu vytknout přínos pro osobní rozvoj jedinců, ale považuji za důležité zamyslet se nad tím, co můžeme ztratit, odvrátíme-li se zcela od našich tradičních způsobů.

Každý z nás vyrůstal v určitém prostředí. Toto prostředí bylo ovlivňováno celkovou strukturou rodiny, ekonomickou situací, atmosférou v zemi. A bezesporu každý z nás byl tímto primárním prostředím zásadně ovlivněn. Stejně tak bude působit prostředí našich rodin na naše děti. Klademe si za cíl připravit prostředí co nejkvalitnější, podnětné a laskavé. A hledáme zaručený návod. Nacházíme nepřehledné množství informací, stovky knih od různých autorů, spousty internetových diskusí, osvědčené rady přátel. Lze si vybrat? Může na všechny děti fungovat jedna metoda? Vychovají dvě rodiny využívající jeden styl výchovy stejně „vychované“ jedince?

Proto je cílem této práce poukázat na podstatné novinky v oblasti výchovy a vybrat z každé z nich něco, co může být pro výchovu dobré. Zároveň však poukázat na jejich nedostatky a možné důsledky. Dále se chci zaměřit na preferované výchovné styly v dnešních rodinách s předškolními dětmi a na zdroje, ze kterých dnešní rodiče nejčastěji čerpají.

Výchova je úzce spjata se sociální pedagogikou, neboť sociální pedagogika je obor zaměřený na výchovu a vše, co ji ovlivňuje, na důsledky výchovy a patologie, které s sebou nese nesprávná výchova. Cílem sociální pedagogiky není náprava patologických jevů, ale především jejich prevence. Domnívám se, že právě rodinné prostředí má na rozvoj osobnosti

dítěte zásadní vliv. A je to právě rodinné prostředí, které se vlivem společenských změn proměňuje a pozvolna ztrácí svoji stabilitu, což může negativně ovlivňovat vývoj budoucích generací.

Stejně tak jako rodinné prostředí ovlivňuje vývoj dítěte i výchovný styl rodičů a používané metody. Není snadné vybrat správné výchovné postupy a nenechat se ovládnout emocemi. Je však přinejmenším vhodné uvědomit si, jak svým jednáním s dítětem manipulujeme. Chceme-li, aby dítě poslouchalo, měli bychom si být vědomi toho, že ho tím vedeme k podřízenosti. Naopak, necháme-li dítěti přehnanou volnost, nenaučíme jej zodpovědnosti. Proto je třeba vychovávat s rozvahou.

Práce je určena především rodičům, ale také studentům sociální pedagogiky.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola je zaměřena obecně na definice rodiny, na rozdíly mezi tradičním a moderním pojetím rodiny. Svou pozornost zde obracím k funkcím rodiny, k rolím matek a otců a v neposlední řadě k hlavním problémům, se kterými se dnešní rodiny nejčastěji potýkají.

V druhé kapitole jsem charakterizovala známé výchovné styly se zaměřením na jejich klady a zápory. Zabývám se otázkou vhodných výchovných metod, definuji důležité podmínky výchovy a popisuji časté chyby ve výchově a jejich možné důsledky.

Třetí kapitolu jsem věnovala současným trendům ve výchově. Předkládám názory několika autorů, kteří na výchovu pohlíží z různých úhlů, a poukazují na kurzy, které se specializují na pomoc rodičům s výchovou.

Ve čtvrté kapitole se zabývám metodologií. Popisuji zde metody, které jsme ve výzkumu zvolila, výběr respondentů a výzkumné otázky. Dále tato kapitola obsahuje kazuistiky jednotlivých rozhovorů. Výzkum jsem prováděla pomocí strukturovaných rozhovorů s rodiči dětí předškolního věku a získávala jsme informace o tom, do jaké míry jsou ve výchově svých dětí ovlivněni výchovou svých rodičů, dále pak na jejich preferované výchovné metody a celkový výchovný styl. Zajímalo mne také, jak se dnes rodiče staví k otázce fyzických trestů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“¹

Rodina má nezastupitelné místo ve výchově dítěte. Jde o nejstarší společenskou instituci, ve které probíhá první socializace dítěte. Ve svém intimním prostředí umožňuje jedinci vytvářet pevné sociální vazby a později mu na základě důvěry poskytuje „tréninkové prostředí“ pro významné procesy jeho dalšího psychosociálního vývoje. V rodině se utváří důvěra v sebe, postoj k sobě samému i k okolí, formují se zde modely chování, předávají se regulační činitelé těchto forem chování a dochází k předávání norem a k seznamování s různými druhy sankcí.²

1.1 Charakteristika rodiny

Dle sociologů je rodina jedním ze základních stavebních kamenů společnosti. Plní pro společnost řadu důležitých funkcí a je stabilizačním prvkem společnosti. Zaručuje uchovávání společenských vazeb. Děti, které vyrůstají v nefunkční rodině, nebo zcela mimo rodinné prostředí se hůře zapojují do běžných sociálních vztahů.

V rodině si dítě osvojuje hodnoty, pravidla a zvyky typické pro jeho kulturu. Učí se, co smí a nesmí, co je dobré a co špatné, učí se žít s ostatními a respektovat práva ostatních, což je nesmírně důležité pro jeho budoucí společenské role.

Základní funkce rodiny:

- biologicko – reprodukční – spočívá v biologicko-psychologických potřebách muže a ženy a ve schopnosti přenášet společenské hodnoty a normy z generace na generaci,
- ekonomická – spočívá v zabezpečování materiálních podmínek existence rodiny, uspokojování materiálních potřeb,
- emociální – zabezpečuje citové vazby členů rodiny,
- výchovná – zabezpečuje přípravu dětí pro život ve společnosti, v současné době je stále více přejímána státem.

---

¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, s. 512, ISBN 80-717-8303-X.

² ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 303 - 333, ISBN 80-7178-269-6.

- ochranná – spočívá v zabezpečování péče a ochrany dětí i ostatních členů, před nepříznivými vlivy.³

Rodinu můžeme rozlišovat:

a) **podle počtu generaci:**

- základní (tvořená matkou, otcem a dětmi)
- rozšířenou – základní rodina a prarodiče, strýcové a tety

b) **podle úplnosti:**

- úplná – oba rodiče a nejméně jedno dítě
- neúplná – jeden rodič a děti

c) **podle způsobu soužití:**

- harmonická – zajišťuje plně uspokojování potřeb svých členů, velký zájem o výchovu dětí,
- konsolidovaná – nedochází k vážnějším neshodám, zajišťuje základní potřeby svých členů,
- disharmonická – dochází k neshodám mezi partnery, atmosféra je napjatá, citové vazby mezi členy jsou narušeny.

Jako rodina **orientační** se označuje ta, v níž jedinec vyrůstal.

Rodina **prokreační** je ta, kterou jedinec zakládá.

Rodina nefunkční – neplní své funkce, neexistují citové vazby, nezabezpečuje materiálně, neplní výchovnou funkci.

Rodina funkční – za funkční rodinu se považuje rodina, která je soudržná, harmonická, respektuje autonomii každého svého člena. Zdravá rodina umožňuje samostatnost, osobní zodpovědnost, nezávislost myšlení a hodnocení, ale zároveň poskytuje pocit emoční blízkosti, sounáležitosti a vzájemnosti. Je schopna kreativně řešit situace, které přináší život,

---

³ KRAUS, Blahoslav, Petr Sýkora, Sociální pedagogika I, vyd. 1, Brno, BonnyPress: 2009.

reagovat na ně adekvátně, měnit rodinou strukturu, vztahy rolí a pravidel.⁴

1.2 Tradiční rodina

Rodinná struktura, jak ji známe dnes, nebyla nikdy v minulosti stejná. Rodinu ovlivňoval a vždy bude ovlivňovat celkový stav společnosti, který se proměňuje a vyvíjí v důsledku ekonomických i přírodních změn.

Hovoří-li se dnes o krizi rodiny, může být pohled do minulosti jistým ujištěním, že krize rodiny jsou přirozenou součástí vývoje. Se změnami dochází k potlačování zvyků, hodnot, vazeb a vztahů. Historie nám rovněž dokazuje, že síla rodiny je stále nezlomná.

První rodinná společenství existovala již v pravěku. Jednalo se o volné společenské skupiny, které měly společné poslání – zajistit si stravu, bezpečí, péči o potomstvo. Za nejstarší funkci rodiny lze považovat funkci reprodukční.

Později se začaly formovat první rody – skupiny pokrevně příbuzných osob, kde již existovaly trvalejší vztahy, zejména sexuální. Rody byly spojením několika generací do velkorodin, nebo spojením několika velkorodin. Vládl zde primát žen - matriarchát. V tomto období měla žena ve společnosti vysoké postavení. Rodina zvolna směřovala k párovému typu manželství.⁵

S rozvojem zemědělství dochází k významnému růstu mužské role. Tvrdá fyzická práce staví muže do pozice „živitele rodiny“. Vznikají počátky patriarchátu. Muž odvádí ženu ke svému rodu, párové manželství se stává monogamním (i když ještě s mnoha výjimkami). V rané otrokářské společnosti je již patriarchální rodina zakotvena v právních normách. Moc muže rostla, ale s rozvojem ekonomiky se uvolňovaly rigidní manželské vztahy a všichni členové rodiny získávali větší práva. Podle římského práva mohli uzavírat manželství pouze plnoprávní a dospělí občané. Později bylo povoleno uzavírat sňatek i mezi patricii a plebejci. Manželství je dle práva možno zrušit dohodou, nebo jednostranným prohlášením, žena však byla v manželově moci a tohoto práva využít nesměla.⁶

Ve feudální společnosti se vracel patriarchát v původní podobě, protože feudál byl pánem nejen nad svojí rodinou, ale i nad svými poddanými. Manželské a rodinné vztahy byly pod přísnou kontrolou církve. Náboženství kladlo přísné nároky na manželskou věrnost, a to i pro

---

⁴ ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 303 - 333, ISBN 80-7178-269-6.

⁵ ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 320 - 321, ISBN 80-7178-269-6.

⁶ ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 322 - 323, ISBN 80-7178-269-6.

muže. Muž nesměl vypudit manželku z domu, předmanželský sex byl nepřípustný. Manželství bylo posvátné a porušení církevních ustanovení se trestalo. Rozvod byl vyloučen. Připouštělo se pouze rozloučení od lože a povinností, ale manželství existovalo nadále a další sňatek byl nepřípustný. Manželství poddaných musel svolit feudál. Muž byl hlavou rodiny a měl rozhodující postavení i vůči dětem.

Po nástupu kapitalismu bylo manželství spíše kupní smlouvou, do které pronikaly finanční vztahy. V roce 1801 vyšel Napoleonův zákoník, který prosazuje formální rovnost a jednotné právo pro příslušníky všech společenských tříd uzavírat sňatek. V roce 1781 se patentem o zrušení nevolnictví otvírá možnost svobodně uzavírat sňatky. V roce 1783 převzal stát od církve manželskou jurisdikci a byla zformulována práva a principy, které se u nás zachovaly až do roku 1919. Hlavním problémem zůstávala rozlučitelnost manželství. Stále se uplatňovala převaha muže nad ženou, zejména z ekonomických důvodů. Oba manželé si měli být věrni, ale vzhledem k legitimitě potomstva byla ženina nevěra posuzována přísněji. Rozluka manželství byla v některých případech povolena, byla však podmíněna majetkovou taxou. Ani novelou z roku 1919 nebyl tento problém uspokojivě vyřešen.

Pro meziválečné období je charakteristické hledání nových hodnot a mezilidských vztahů. Stále nebyly dokončeny revize občanského zákoníku, a tedy ani osnova zákona o manželství a majetkovém právu. Významným mezníkem byla druhá světová válka, kterou provázely přesuny lidí, ztráty na životech. V takových vyhrocených dobách se většinou rodina i přes ztráty a obtíže stmeluje a nabývá na významu.⁷

1.3 Moderní rodina

Od roku 1949 byly uplatňovány 4 požadavky pro uzavření sňatku – monogamie, neexistence příbuzenství v přímé linii, požadavek duševního zdraví a zletilosti. Tyto platí dosud. Muži a ženy mají stejná práva a povinnosti, společný majetek, který je v případě zániku manželství dělen rovným dílem. Již v tomto období se v ČSR hovoří o krizi rodiny. Rodina je považována za přežitou strukturu, která má postupně zanikat, a její funkce mají být nahrazeny kolektivem. Stát začal přebírat zodpovědnost za výchovu dětí, zřizoval jesle a mateřské školy, školní družiny a domovy mládeže, což mělo umožnit zařazení žen do pracovního kolektivu. Jedním ze základních článků Marxistické pedagogiky byla raná výchova dětí v kolektivu.⁸

---

⁷ ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 320 – 325, ISBN 80-7178-269-6.

⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 223 s.

V devadesátých letech se opět změnil význam rodiny a vznikla idea „rodina je základ společnosti“. Stále převažovala vysoká zaměstnanost žen, ve všech oborech, i v těch dříve typických pro muže. Kredit rodiny byl velký, sňatečnost byla okolo 95%. Většina žen rodila krátce po uzavření sňatku. Stát upřednostňoval rodiny s vyšším počtem dětí regulací sociálních dávek. Byl kladen důraz na to, aby ženy byly s dětmi na mateřské dovolené minimálně do tří let.⁹

Mateřská dovolená tedy byla nastavena do 3 let věku dítěte, ale vzhledem k většímu počtu dětí často ženy zůstávaly doma mnohem déle. Ženy s dětmi začaly být hůře uplatnitelné v pracovním procesu. Téměř zanikly jesle a bylo zrušeno mnoho mateřských škol. Bylo obvyklé, že děti nastupovaly do mateřské školy až v předškolním věku.

1.4 Současná rodina

Současná rodina je podle sociologů opět zmítána krizí. Je zřejmé, že klesá sňatkost a zvyšuje se rozvodovost, mnoho dětí se rodí mimo manželství. Zvyšuje se věk prvorodiček a ubývá početných rodin. Přibývá osamocených rodičů s dítětem a párů, kteří dobrovolně zůstávají bezdětní. Mladí lidé tvrdí, že nejsou dostatečně zajištěni, aby zakládali rodiny, domnívají se, že dříve byly lepší sociálně – ekonomické podmínky. Také využívají možnosti trávit svůj život aktivně, cestují, studují, zdokonalují se ve svých oborech.

Založit rodinu krátce po skončení studia není momentálně příliš „IN“. Stejně tak jako uzavírání manželství. Mladí lidé považují tyto tradiční „instituce“ za přežitě. Nepotřebují mít „papír“ na pevný vztah, nepotřebují mít rodinu, chtějí být svobodní a nespoutaní. Tato svoboda však s sebou nese jisté riziko, že opomenou biologické hodiny a promarní svoji šanci navždy. Svoboda partnerství rovněž znamená větší nejistotu, neboť vztah „bez papíru“ se snadněji opouští a není mnohdy čas, ani důvod, snažit se vztah zachránit.

Rodinu dnes na rozdíl od předešlých generací zakládají lidé spíše v pozdějším věku. První děti se nezdá rodit ženám až po 30. roce věku. Častěji zůstávají jen u jednoho dítěte. Zvolna se navrácí trend zaměstnaných matek a institucionální výchovy. Na jedné straně jsou to samy matky, kdo touží po brzkém návratu do zaměstnání, na druhou stranu je patrná i snaha státu, který hledá možnosti, jak matkám pomoci. Zvolna vznikají firemní mateřské školy a dětské skupiny, které nemusí plnit přísná kritéria Ministerstva školství a nemají vzdělávací funkci, slouží pouze jako hlídací zařízení.

Knihnice psychologické literatury. ISBN 80-042-5236-2.

⁹ ŠULOVÁ, Lenka. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 323, ISBN 80-7178-269-6

Dalo by se říci, že dnes mají rodiče státem stanovené poměrně příznivé podmínky, neboť mají „možnost volby“. Rodičovská dovolená do 4 let věku dítěte je jedna z nejdelších v Evropské unii. S novelou zákona o státní sociální podpoře (117/1995 Sb., v platném znění) přichází v roce 2012 nová varianta vyplácení rodičovského příspěvku. Rodičům je dána částka 220 000,- Kč, kterou mohou čerpat v měsíční výši maximálně 11 500,- Kč. Kratší rodičovská dovolená s rychlejším čerpáním dávky je však závislá na výši denního vyměřovacího základu, který měl rodič v zaměstnání před nástupem na rodičovskou dovolenou. Rodiči, kterému nelze stanovit denní vyměřovací základ, pozbývá tuto možnost volby a příspěvek je mu stanoven státem. Stát je tedy spravedlivý ve výši příspěvku, která je stejná pro každého, ale určuje i podmínky, které musí rodič splnit, aby si mohl vybírat.

Charakteristické znaky současné rodiny:

Rodina je více demokratizována – stírají se typické role v domácnosti. Muž ztrácí výsadní postavení. Již není živitelem, hlavou rodiny. Je jedním z rovnocenných partnerů. Ženy, které zakládají rodiny v pozdějším věku, jsou často na partnerovi finančně nezávislé.

Roste izolovanost rodin – rodiny žijí v jistém uzavření před okolním světem. Oddělují se jednotlivé generace, klesá význam sousedských vztahů. Lidé jsou příliš zahlceni přetechnizovaným a medializovaným světem do klidu svých domácností.

Rodiny se zmenšují – převažují rodiny s jedním, či dvěma potomky, vícečetné rodiny nejsou oproti minulým letům obvyklé. Přibývá tzv. „singles“ – jednotlivců, osamělých rodičů s dětmi. Rodina tak ztrácí na svojí stabilitě a hůře se vyrovnává s možnými vnitřními otřesy. Dětem často chybí druhý vzor, jsou ochuzeny o vnímání partnerského jednání v primární rodině.

Vysoké pracovní nasazení rodičů – ovlivňuje životní styl rodiny. Při vysokém pracovním nasazení obou rodičů významně ubývá společně tráveného času. Ten bývá často kompenzován materiálně. Děti v raném věku tráví více času s vychovatelkami a učitelkami, než s rodiči. Později pak děti tráví volný čas bez rodičovské kontroly, což může vést k různým výchovným problémům.

Rozvodovost – ČR patří v Evropě mezi státy s nejvyšší rozvodovostí. Rozvádí se prakticky každé druhé manželství. Rozvody mají nejhorší dopad na děti. Ty se s rozvratem rodiny nejhůře vyrovnávají, mohou si jej klást za vinu, což může vést ke zvýšenému stresu, úzkosti i psychickým poruchám.

Diferenciace rodin dle socioekonomické úrovně – mnoho mladých rodin se pohybuje v nízkopříjmových pásmech. Zvláště po dobu rodičovské dovolené jednoho z rodičů má

druhý mnohdy problém rodinu důstojně uživit. Často se musí zadlužit, aby byli soběstační. Snadno se pak dostanou na hranice dluhové pasti a sociálního vyloučení.¹⁰

Problémy současné rodiny

Stejně jako v každém jiném období, i dnes se rodina potýká s některými specifickými problémy, které vyplývají z celospolečenských změn.

Znevýhodnění rodin s dětmi – ze strany státu a jeho rodinné politiky chybí podpora rodiny, existenční důvody vedou k omezování základní, reprodukční funkce rodiny, převažuje model rodiny s jedním dítětem, význam dětí v rámci mezigenerační solidarity jako investice pro hmotné existenciální zajištění ve stáří byl omezen systémem sociální péče a důchodového pojištění, následkem je pokles porodnosti a populačního růstu.

Nezaměstnanost – v důsledku hospodářské krize došlo k jejímu silnému nárůstu, v některých regionech je problém uplatnit se na trhu práce, důsledkem je snížení ekonomického statusu rodiny, ale i vznik závislostního nebo kriminálního chování rodičů.

Pracovní zatížení rodičů – často vede k nedostatečnému zájmu o rodinu, pokud není dobře zabezpečena péče o dítě ve volném čase, existuje nebezpečí narušení jeho výchovy a vznik patologických projevů v chování.

Úroveň rodiny – materiální hodnoty jsou upřednostňovány na úkor kulturních, společnost má konzumní charakter, rodiny nemají možnost rozvíjet zájmové aktivity svých dětí, přesto, že nabídka volnočasových aktivit je pestrá, rodiče na ně mnohdy nemají dostatek finančních prostředků, ani volného času.

Příbuzenské vztahy – dochází k odcizení rodinných vazeb, horší vazby mezi generacemi, mladí rodiče neuznávají zkušenosti předchozích generací. V rodinách také přibýlo násilí, v souvislosti se stresem, který s sebou dnešní doba nese.

1.5 Rodičovství

Rodičovská role je jedna z nejdůležitějších a zároveň nejnáročnějších životních rolí. I když se jeví jako přirozená, vždyť se na ni člověk připravuje již od dětství prostřednictvím her a nápodoby rodičů. V reprodukčním věku má téměř každý mladý člověk svoji představu o tom, jakou bude mít rodinu a jakým bude rodičem, k čemu bude svoje děti vést a jak bude ve výchově úspěšný. Tyto ideály však často fungují jen v rovině teoretické a s příchodem

---

¹⁰ Kraus, Blahoslav, Základy sociální pedagogiky, Praha: Portál, 2008, str. 83 – 86, ISBN 978-80-7367-383-3.

praxe někdy zvolna, někdy velmi náhle, mizí.

Rodičovství je náročné v tom, že se na ně nelze nikdy dostatečně připravit. Ačkoli je dnes dostatek odborné literatury, fungují kurzy plánovaného rodičovství a k dispozici je i velké množství internetových poraden a diskuzí, narození dítěte je natolik zásadním okamžikem, že zaskočí i sebelepšího teoretika. S příchodem dítěte začíná zcela nová etapa života. Je nesnadná, ale nesmírně obohacující. Dává člověku možnost rozvíjet svoji osobnost a růst spolu s dítětem. Poznávat a znovu vidět to, co jsme ze svého dětství dávno zapomněli, radovat se a zároveň se bát, cítit a sdílet lásku.

Rodičovství je velkou výzvou. Za cenu obětí, jako je např. významné omezení osobní svobody, zpomalení kariéry, finanční znevýhodnění či narušení partnerského vztahu v souvislosti se zcela novou náplní života, přináší rodičovství především osobní naplnění, příležitost k sebevyjádření a smysluplnosti života. Posune člověka k novým rolím a zakládá příležitost k novým přátelstvím, k novým aktivitám.¹¹

Role matky

Mateřská role byla po dlouhá staletí poměrně striktně vymezena. Zahrnovala v sobě především péči o dítě a domácnost. Dnes je však stále více otevřená a matky zdaleka nejsou vázány jen k domácím pracím. Dnes je zcela běžné, že ženy při mateřské dovolené pokračují v kariéře, studují, podnikají. Přesto nelze mateřské roli odeprít hlavně v prvních měsících života dítěte její zásadní důležitost. Matka by měla být pro dítě tím, kdo jej hýčká. Často se dnes poukazuje na důležitost tělesného kontaktu matky s dítětem již od prvních okamžiků po narození (tzv. bonding), který je dle psychologů důležitý pro vytvoření silné emocionální vazby.

Role otce

Na otce bylo vždy nahlíženo jako na živitele rodiny. Nebylo příliš obvyklé, že by muž uměl zastat péči o novorozence, či kojence, vztah k dětem si otcové budovali spíše v pozdějším věku. Dnes se na otcovskou roli pohlíží spíše jako na zcela plnohodnotnou k roli mateřské. Děti potřebují oba rodiče stejnou měrou a oba rodiče by měli být schopni se o dítě postarat. Již není nijak neobvyklé, když na rodičovskou dovolenou nastoupí tatínek a dokáže se s touto funkcí důstojně vyrovnat.

I když je trendem stírat typické charakteristiky mužských a ženských rolí, jistě v nich rozdíly stále jsou.

---

¹¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, str. 115, ISBN 80-717-8559-8.

1.6 Dílčí závěr

Rodina je nejstarší společenská instituce, která se však nedá zcela přesně definovat. Proměňuje se v průběhu staletí podle dané společenské i ekonomické situace, ale stále si zachovává základní funkce. Vždy se bude o rodině hovořit jako o soužití několika blízkých osob.

Rodina pro člověka v ideálním případě znamená místo, kde je vždy vítán a kde jsou lidé, kterým na něm záleží, kam se může obrátit s prosbou o pomoc. A je celkem nepodstatné, zda je to rodina nejbližší nebo široká, zda je úplná, či neúplná. Rodina je okruh osob, které k sobě poutá vzájemná důvěra, jistota, láska.

Těžko předjímat, kam směřuje dnešní rodina, jistě to však není k horším zítřkům. Rodina je natolik pružnou institucí, že se přizpůsobí jakékoli době a vždy bude připravena hájit svoje členy.

2 VÝCHOVA

„Dítě je nejdražší dar, který si zaslouží úctu a má vysokou hodnotu.“ (J. A. Komenský)

Výchova dítěte je proces, na který se nelze předem připravit. Přesto každý rodič, často nevědomky, svoje dítě od narození vychovává – tedy nějak zasahuje do jeho života. Zprvu spíše nezáměrně, později již s uvědomělou představou o svých výchovných cílech. V prvním roce jsou to převážně matky, které přirozeně učí děti rituálům, připravují jim podnětné prostředí, aktivují a motivují k poznávání a objevování.¹²

Výchova je specifický lidský druh činnosti, cílevědomě utvářející tělesné i duševní činnosti člověka i jeho vztah ke světu. Je to jev společenský, který člověka a lidskou společnost provází od jejího vzniku. Učí člověka žít ve společnosti, rozvíjet vlastní schopnosti a dovednosti, které mu umožňují využití všech jeho skrytých předpokladů pro kvalitní život. Výchova je přiznávána každému člověku jako jeho právo.

Výchovou se rozumí formování kladných rysů osobnosti záměrným ovlivňováním žádoucích postojů.¹³

Každý, kdo se ocitne v roli vychovatele, si klade otázku, co chce vlastně svému dítěti předat, a zamýšlí se nad tím, jak byl sám veden a co jej nejvíce ovlivňovalo. Do značné míry nechtíc přejímá výchovné působení svých rodičů, školy i okolního prostředí. A naráží na jiné prostředí, které ovlivňovalo jeho partnera. Výchova rodičů by měla být jednotná, což je s ohledem na výše uvedené skutečně náročné. Proto by základním předpokladem rodičů měla být snaha o vytvoření bezpečného, harmonického a podnětného prostředí, s dostatkem úcty, respektu a laskavosti.

Výchova je nedílnou součástí života každého jedince. Výchovu chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.

2.1 Historický pohled na výchovu

Stejně jako se v různých historických obdobích měnil význam rodiny, tak se proměňoval i přístup k výchově. Výchova je činnost, která nebyla v žádném období opomíjena, ale názory na její smysl se různily.¹⁴

---

¹² MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Vyd. 1.

¹³ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, str. 80, ISBN 978-80-7367-383-3.

¹⁴ SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. str. 107-108, ISBN 978-80-6633-817.

Prvotně pospolná společnost – cílem výchovy bylo připravit mládež k účasti na životě dospělých. Základem byla výchova pracovní a tělesná. S pracovní zkušeností si mládež osvojovala i znalosti a dovednosti – např. počty, což lze považovat za počátky výchovy rozumové. Dále byla zastoupena složka mravní i náboženské výchovy. Všestranná výchova byla zaměřena převážně na to, co bylo nutné znát k přežití.

Otrokářská společnost – docházelo ke změnám vlivem třídního rozvrstvení společnosti. Vzdělávání se dostávalo pouze svobodným občanům. Otroci a chudí lidé byli vedeni pouze k pracovní činnosti.

Řecko – příprava člověka, který podřídí své zájmy zájmům společnosti.

Antická Sparta – orientace na kulturu těla a výchovu vojenskou.

Athény – cílem byla Kalokagathia – ideál souladu duševní a tělesné krásy.

Řím – převzal Řecký výchovný systém, ale rozšířil jej o výchovu řečnickou a úřednickou. Řečníci se vzdělávali v literatuře, historii, matematice, právu, filozofii a múzice.

Středověk – středověcí vzdělanci si osvojovali „Sedmero svobodných umění“, které obsahovalo: v prvním stupni gramatiku, rétoriku a dialektiku a ve druhém stupni pak aritmetiku, geometrii, astronomii a múziku. Prostý lid se vzdělával v základech čtení, náboženství a pracovních činnostech.

Období humanismu a renesance – se změnou společnosti se změnil i cíl výchovy. Dle humanistů byl základem všestranný rozvoj člověka. Proto byl kladen důraz na výchovu mravní, rozumovou, tělesnou, pracovní a estetickou.

Z toho pak vychází J. A. Komenský, který zformuloval cíle výchovy: „*Poznat sebe a svět, ovládnout sebe a povznést se k Bohu*“.

John Lock viděl cíl ve výchově gentlemana vzdělaného pro praktický život. V popředí je u něj výchova tělesná, mravní i rozumová, nepomíjel však ani výchovu pracovní. Za méně významnou považoval výchovu estetickou.

Osvícenství – výchově se připisovala téměř absolutní moc. Uznával se názor, že člověk přichází na svět jako „tabula rasa“ – nepopsaná deska a všichni mají stejné předpoklady pro rozumovou výchovu. Ta byla přeceňována, cílem bylo co největší štěstí pro co nejvíce občanů.

Jean Jacques Rousseau měl za hlavní cíl výchovu svobodného občana milujícího svobodu.

Johan Heinrich Pestalozzi považoval za cíl harmonický rozvoj ducha, srdce a ruky, zdůrazňoval sebezdokonalování a mravní rozvoj.

Johann Friedrich Herbart považoval za cíl výchovu mravního člověka.

Postmodernismus – klade důraz na osobnost vychovávaného, odmítá autoritativní výchovu.

15

2.2 Současné pojetí výchovy

V současném pojetí výchovy jde vedle přímého i nepřímého pedagogického působení především o vytváření podmínek pro samostatný rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady a jako autentické, integrované a socializované osobnosti, schopné vlastního bytí se sebou samým, druhými lidmi, se společenstvím, přírodou.¹⁶

Vliv výchovy na rozvoj osobnosti

Výchova ovlivňuje genetický základ, který se pod jejím vlivem rozvíjí, přizpůsobuje a dotváří.

Dle Čápa (2006) „*Vývoj osobnosti tvoří jediný celek s biologickým vývojem organismu spolu s aktivním začleňováním jedince do společnosti.*“

Socializace je zespolečňování pomocí výchovy i spontánní nápodoby jiných jedinců. Socializace začíná v rodině, později se na ní podílí vliv dalších sociálních skupin – školní třída, vrstevníci, přátelé, masmédiá. Socializace se realizuje skrze sociální učení, sociální komunikaci, interakci, ale i nátlakem.

Individuální vývoj dítěte je určován jednak sociokulturním prostředím (příslušností ke společenské vrstvě, národností, celkovou situací ve společnosti) a dále pak užším prostředím (zejména rodinou, přáteli, třídním nebo pracovním kolektivem). Pod vlivem všech podnětů se utváří informační sféra, na kterou každý individuálně reaguje a volí si z ní informace, které vyhovují jeho momentálnímu duševnímu rozpoložení.

Dle Mareše je důležité nahlížet na výchovu nejen jako na působení rodičů na děti, ale i obráceně. Děti stejnou měrou působí na rodiče, ovlivňují jejich názory, chování, výchovné postupy. Je tedy vhodné studovat výchovu jako vzájemné působení vychovávajících a vychovávaných, jako jejich vzájemnou interakci a komunikaci.¹⁷

2.3 Styl výchovy

Podle J. Čápa (1996) „*znamená způsob výchovy celkovou interakci a komunikaci dospělých*

---

¹⁵ SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. str. 107-108, ISBN 978-808-6633-817.

¹⁶ Pelikán, in SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. str. 60, ISBN 978-808-6633-817.

¹⁷ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-807-3672-737.

s dítětem. Projevuje se používáním výchovných prostředků, metod a postupů a tomu odpovídajícím prožíváním a chováním dítěte, které opět ovlivňuje prožívání a chování dospělých. Způsob výchovy podstatně ovlivňuje vývoj a formování dětské osobnosti.“¹⁸

Způsob výchovy vyjadřuje způsob řízení a emoční vztah k dítěti, vzájemnou komunikaci, kladení požadavků a kontrolu jejich plnění. Projevuje se volbou výchovných prostředků a reakcí dítěte na ně.

Způsob výchovy podstatně ovlivňuje vývoj a formování dětské osobnosti. V rodině bývá převážně stabilní, přesto že rodiče nemusí být ve výchově zcela jednotní. Způsob výchovy se může měnit např. v důsledku ekonomické situace rodiny. Za zásadní prvek rodinné výchovy lze považovat emocionální vztah k dítěti.

Jedinečnost každého dítěte, daná vrozenými předpoklady i sociálním vlivem by ve výchově měla vést k rozmanitosti výchovných prostředků v individuálním přístupu ke každému jednotlivci. Dítě je bytostí odlišnou od dospělého, kterou musíme důkladně poznat a vyvarovat se jakýchkoli jednostranností.

Tradiční rozdělení výchovných stylů (dle Lewina)

Tento způsob dělení výchovných stylů uvedl krátce před II. světovou válkou německý psycholog Karl Lewin. Jeho pohled na výchovu byl ovlivněn emigrací z nacistického Německa do Spojených států amerických, kde vládl zcela odlišný způsob výchovy.

Autokratický styl výchovy (autoritativní, dominantní)

Tento styl se vyznačuje nadvládou vychovatele nad vychovávaným. Vychovatel nejlépe ví, co je pro vychovávaného dobré, co potřebuje. Ve výchově převažují příkazy, zákazy, tresty, výčitky. Tresty bývají fyzické. Osobnost dítěte bývá potlačována, není zde prostor pro vlastní názory. Děti autoritativních rodičů se hůře prosazují mezi vrstevníky, jsou méně iniciativní, nesamostatné, nemají dostatek vlastní tvořivosti. Mohou mít problém s rozhodováním se. Autoritativní rodič může pro dítě znamenat jistotu, že se má na koho obrátit, když si neví rady, ale nenaučí je soběstačnosti. V dospělosti se u takto vedených jedinců může vyskytovat agrese, nebo naopak podřazenost. Jedinec se snadněji může stát obětí dominantního partnera, či členem extrémistické organizace, či sekty.

---

¹⁸ Čáp, Jan, in SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. str 60, ISBN 978-808-6633-817.

Liberální styl

Je typický slabým řízením, přecházejícím až k nezájmu. Může se jevit jako pozitivní, méně frustrující, neboť neklade na děti nároky, ale v důsledku nemá na dítě příznivý vliv. Vychovatel v tomto případě dítěti nevěnuje dostatečnou pozornost, chybí důslednost a kontrola. Dítěti je ponechána volnost, čehož dítě využívá a snadno se stává nevladatelným.

Demokratický styl

Výchovný styl založený na vzájemném respektu vychovatele a vychovávaného. Klade důraz na lidská práva a důstojnost. Vychovatel nedává najevo svoji převahu, je spíše partnerem, ve vztahu panuje vzájemná důvěra. Vychovatel klade přiměřené požadavky a dohlíží na jejich plnění. Podněcuje děti k vlastním úsudkům, dává prostor pro vlastní rozhodování. Svoboda rozhodování však není neomezená a tento styl nefunguje bez stanovení podmínek, zásad a pravidel. Tyto jsou striktně dodržovány. Tresty bývají přiměřené a je zde důraz na pochopení významu trestu a ponaučení.¹⁹

Model devíti polí

Tradiční dělení je snadno zapamatovatelné, není však dostatečné. Výchovným stylům se u nás věnoval Jan Čáp, který se svým týmem členění výchovných stylů přepracoval a přišel s novým analyticko–syntetickým modelem, nazývaným také **model devíti polí**.

V tomto modelu se prolíná emoční vztah k dítěti s výchovným řízením, a to v několika dimenzích:

Tabulka 1 Model 9 polí dle Jana Čápa

Emoční vztah	Výchovné řízení			
	silné	střední	slabé	rozporné
záporný	1		2	3
záporně-kladný	9			
kladný	4	5	6	7
extrémně kladný			8	

¹⁹ SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007. str. 62- 63, ISBN 978-808-6633-817.

1. Výchova autokratická, tradiční, patriarchální
2. Výchova liberální s nezájmem o dítě
3. Pesimistická forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem k dítěti
4. Výchova přísná a přitom laskavá
5. Optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením
6. Laskavá výchova bez požadavků a hranic
7. Rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem
8. Kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem
9. Výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný, nebo je s ním dítě v koalici²⁰

2.4 Emoční vztah k dítěti

Jan Čáp (2007) přisuzuje emočnímu vztahu rodiče k dítěti zásadní vliv. Aby mohla být výchova realizována, je podle něj nutné, aby nejprve mezi vychovávaným a vychovatelem vznikl vztah založený na důvěře, úctě a porozumění.

Kladný emoční vztah se v komunikaci projevuje očním kontaktem, laskavými pohledy a doteky, nasloucháním, verbalizováním, spoluprožíváním emocí, kladným hodnocením a nadšením, pohodou a dobrou atmosférou při společných chvílích. Kladný emoční vztah však neznamená rozmazlování, sentimentalitu, či litování dítěte. Láska k dítěti je spojena s důvěrou v něj a v jeho schopnosti a je tedy také spjata s požadavky a důslednou kontrolou jejich plnění.

Záporný emoční vztah se projevuje odtažitostí, nezájmem, snahou dítě zesměšnit, nedůvěrou, nepříjemnou atmosférou při vzájemném kontaktu.

Pro posuzování celkového výchovného stylu v rodině má dle Jana Čápa (2007) zásadní váhu emoční vztah k dítěti. Pomocí následujícího přehledu lze alespoň částečně, za použití rozhovorů s rodiči i dětmi a pozorováním, výchovný styl dané rodiny přiblížit.

Kladný komponent výchovy, kladný emoční vztah:

rodiče jsou v kontaktu s dětmi dobře naladěni, je znát jejich radost a láska. O dítěti hovoří se zaujetím. Umí projevit svoje city, podpořit a ocenit. Na dítě nekladou přehnané

---

²⁰ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, str. 306, ISBN 978-807-3672-737.

požadavky, projevují mu svoji důvěru. Při společných činnostech vládne dobrá nálada, rodiče se snaží vyplnit čas trávený s dítětem smysluplně. Rádi si s dětmi povídají, nesnižují důležitost dětských starostí. Ochtově naslouchají i nepříjemným sdělením. Místo zlosti hledají příčiny a snaží se dítě směřovat ke správnému řešení problémů. Umí projevit porozumění a vcítit se do dětské duše.

Záporný komponent výchovy, záporný emoční vztah:

rodiče nemají na dítě čas, jsou příliš zaneprázdněni. Dítě často svěřují do péče jiné osoby, nebo instituce. Cítí, že se pro dítě příliš obětovali, že je dítě náročné na jejich čas a peníze. Někteří rodiče naopak nezájem kompenzují drahými dárky. Společně tráví minimum času, při společné činnosti vznikají konflikty. Zdůrazňují nedostatky dítěte a ponižují je, vidí na něm samé chyby. Často trestají a jen výjimečně chválí. S oblibou dítě srovnávají se sourozenci, nebo vrstevníky, používají ironické poznámky. Jsou lhostejní k dětským problémům a nezaujmou je ani úspěchy.

Silné výchovné řízení, vysoké komponenty požadavků a nízký komponent výchovy:

dítě má strach z rodičů, z jejich křiku a z trestání. Tresty jsou často přísné, fyzické i psychické, mohou přecházet i v týrání. Rodiče zdůrazňují, že dítě umí a musí poslouchat a jsou hrdí na svoje přísné výchovné metody. Přehnaně dítě kontrolují a jejich stanovený režim musí být striktně dodržován. Očekávají maximální výkon bez ohledu na schopnosti a potřeby dítěte. Děti nesmí projevat vlastní názor, jsou udržovány v nesamostatnosti a nezralosti, rodiče je omezují ve styku s vrstevníky, v trávení volného času, nemají výhody, které jsou v daném věku běžné.

Slabé výchovné řízení, nízký komponent požadavků a vysoký komponent volnosti:

požadavky na dítě se nekladou, nebo jen velmi nízké. Zcela chybí kontrola plnění požadavků. Dítě si dělá, co chce, na prosby a pokyny rodičů nereaguje. Rodiče často vyhrožují, ale jejich výhrůžky se nikdy nenaplní. Vytváří dítěti až „skleníkové podmínky“, odstraňují mu z cesty všechny překážky, omlouvají jeho nevhodné chování, které ji sice trápí, ale nejsou schopni mu nijak zamezit

Rozporné výchovné řízení:

v rodině jsou znaky slabého i silného řízení. Rodič se nejprve o dítě příliš nezajímá, nechává mu volnost, avšak při problémech nezvládá svoje emoce, křičí a trestá. Z neúspěchů obvykle viní druhého rodiče. Mezi rodiči vzniká rozpor, jeden je přísný, druhý ochraňující. Pro dítě je situace nepřehledná, co jeden rodič zakáže, to druhý záhy povolí, to co jednomu nevdí,

druhého popudí.

Střední výchovné řízení, střední komponent volnosti bez vysokého komponentu požadavků:

přiměřené požadavky, taktní kontrola bez ponižování. Dítě je vedeno k odpovědnosti za svoje povinnosti a úkoly, které plní automaticky a považuje je za samozřejmé. V rodině se nevyskytují výraznější výkyvy v řízení, ani v emocích.²¹

2.5 Cíle výchovy

Cílem výchovy je ideální představa změn vychovávaného, nebo předpokládána výsledky výchovy. Je to cíl, ke kterému chceme výchovou dojít, aby byl život vychovávaného kvalitní. Jedinečnost každého dítěte daná vrozenými předpoklady a sociálním vlivem by ve výchově měla vést k rozmanitosti výchovných prostředků a individuálnímu přístupu ke každému jednotlivci. Dítě je bytostí odlišnou od dospělého, kterou musíme důkladně poznat a vyvarovat se jakýchkoli jednostranností.²²

Aby byla rodinná výchova úspěšná, je nutné, aby v rodině vládly dobré vztahy mezi všemi jejími členy a aby se rodiče vůči dětem chovali zodpovědně. Rodiče musí být pro děti autoritou, ale také dobrým příkladem. Problémové situace by se měly řešit s rozvahou a měla by být volena přiměřená výchovná opatření. V rodině by měla vládnout pohoda a jakýkoli stres by neměl být ventilován na dětech.

2.6 Časté chyby ve výchově

Přílišná přísnost

Může být způsobena odmítavým vztahem rodičů, zklamáním nad dítětem, které není podle jejich představ, nebo které nepřišlo na svět plánovaně. Rodiče touží po tom, aby jejich dítě dosáhlo vynikajícího postavení, aby bylo lepší než vrstevníci. Vyžadují přehnané výkony, pro které ještě dítě není dostatečně zralé. Tento styl je velmi ambiciózní, na první místo v hodnotovém žebříčku staví úspěchy ve škole, v zaměstnání, materiální zajištění a do pozadí odsouvá emociální složky výchovy. Dítě, které na své úkoly nestačí, pozbývá rychle sebedůvěru, je nespokojené, nejisté. Tento tlak může vést až k vážným psychickým poruchám.

---

²¹ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, str. 306 – 308, ISBN 978-807-3672-737.

²² ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, str. 306, ISBN 978-807-3672-737.

Přílišná láska

Přehnaná láska může rovněž ve výchově způsobit vážné škody. Vede k přehnané úzkostlivosti, shovívavosti. Rodiče ze strachu dětem odstraňují z cesty veškeré překážky, omezují ho v samostatnosti, přehnaně kontrolují. Může mít tzv. protekcionistický charakter – rodiče buď děti za každou cenu ochraňují, nebo s dítětem příliš soucítí, trpí s ním, nebo se role obrací a dítě spíše vychovává rodiče. Úzce souvisí s perfekcionistickým výchovným stylem, který se vyznačuje extrémní důsledností, přehnaným smyslem pro pořádek, obavami z okolních vlivů, omezováním kontaktů s vrstevníky. I tento styl může výrazně omezovat samostatný vývoj dítěte.

Nedostatek citu

Ve shonu za materiálními hodnotami dnes mnoho rodin zapomíná, nebo nestíhá, věnovat čas a prostor vlastním citům. Láska rodičů je to nejcennější, co mohou dětem dát, a čas, po který jsou děti schopny lásku rodičů přijímat, je omezený. Častěji však rodiče s dětmi sdílí své negativní pocity, rozladěnost z ekonomické nebo politické situace, stres ze zaměstnání. Nevědomky pak svoje napětí převádí na děti, které se s tímto neumí vyrovnat.

Nedostatek času

Mnoho dospělých trpím stálým nedostatkem volného času. Nemají čas na svoji rodinu a nemají čas ani sami na sebe. Děti však pozornost rodičů nutně potřebují. Děti potřebují prostor pro sdělování svých zážitků, starostí, pocitů, ale také čas na společnou hru s rodiči.

Lhostejnost

Tento přístup je výrazem nezájmu rodičů o výchovu dětí. Rodiče nereagují ani na pozitivní, ani na negativní projevy dítěte. Často se projevuje např. u nechtěných dětí, u nevyzrálých rodičů, může být i důsledkem některých patologických jevů v rodině (alkoholismus, závislosti). Důsledkem může být patologické chování dětí.

Narušené vztahy v rodině

Pro ideální výchovu je třeba vhodné prostředí. Nelze ji realizovat v narušené rodině, kde nechybí slovní útoky, obviňování, násilí. S těmito konflikty se dítě neumí vyrovnat, rodiče se stávají nevhodnými vzory, jejichž chování může dítě přebírat.²³

---

²³ KRAUS Blahoslav. *Teorie výchovy*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. str. 59 – 60, ISBN 978-80-87182-04-8

2.7 Výchovné metody

Výchovné metody jsou postupy a způsoby, které vedou k vytýčenému cíli výchovy. Díky nim můžeme regulovat chování a jednání vychovávaných. Výchovné metody je vhodné volit individuálně. Každá situace, každý úkol, každý problém je třeba zhodnotit a uváženě zvolit vhodnou metodu. Výchovné metody korelují s výchovnými styly. Každý styl preferuje jiné výchovné metody. Žádná z výchovných metod není dokonalá a nefunguje shodně za všech situací.

Nejčastěji používané metody výchovy

Kladení požadavků a kontrola jejich plnění – množství požadavků kladených na dítě má velký vliv na rozvoj jeho osobnosti. Při nedostatku požadavků se osobnost nevyvíjí, nebo se vyvíjí nedostatečně. Příliš vysoké požadavky působí nepříznivě na psychosomatický vývoj dítěte. Dítě může být nadměrně přetěžováno, až neurotizováno. Ideální je taková míra požadavků, která mírně přesahuje možné předpoklady dítěte. Při kladení požadavků je třeba přihlížet k aktuálním možnostem, věku a stupni rozvoje a k individualitě dítěte. Požadavky jsou všeobecně lépe vnímány od osob, na kterých nám záleží, kdo je milý, laskavý, než od toho, kdo je nesympatický. Důležitý je také tón, jakým požadavek klademe, zda jej podáme jako prosbu, nabídku, nebo rozkaz. Požadavky však nestačí pouze klást, je nutné i kontrolovat jejich plnění. Bez kontroly dítě záhy zjistí, že požadavky vlastně plnit nemusí a přestane je brát vážně.

Vysvětlování – dítěti jsou zdůrazňovány důvody určitého jednání a jejich význam. Pakliže dítě smysl požadavku pochopí, lépe spolupracuje.

Rada – pokud dítě tápe a žádá si pomoc rodiče, je rada vhodnou metodou. Radu můžeme zdůvodnit. Je vhodné dříve než rady rozdáváme, zjistit, zda o ně dítě vůbec stojí. Často jen dítě potřebuje více času k řešení problému a zbytečnou radou a pomocí můžeme ovlivnit jeho chuť do řešení složitějších situací.

Prosba – je lépe přijímána než rozkaz, ale je metodou manipulativní. Prosba by měla být užívána v případech, kdy skutečně žádáme o pomoc, nikoli jako nátlak, či manipulace.

Rozkaz – používá se často, pokud mírnější metody nefungují, nebo pokud si dítě nedokáže samo vybrat. Rozkaz by neměl ve výchově převažovat, vede k opačné reakci. Rozkazy často nebývají správně zdůvodněné, po rozkazu obvykle následuje hrozba (udělej, nebo...). Rozkaz by měl být jasný, stručný, neměl by být ovlivněn negativními emocemi. Je důležité zkontrolovat splnění, jinak ztrácí význam.

Povzbuzení – motivace za účelem zvýšení sebevědomí. Tato metoda je vhodná u mladších dětí.

Potlačování – striktním odmítáním „špatných“ názorů, nebo vzorců chování by mělo vést k vytvoření „ideálního“ hodnotového žebříčku. K tomu jsou však nutné jasně stanovené hranice, a to, co jednou striktně odmítáme, bychom neměli příště přehlížet.

Příklad – rodiče by vždy dětem měli být dobrým příkladem. Jedinec se vnitřně ztotožní se vzorem, ke kterému má kladný vztah. Dávat za příklad jiné děti nebo sourozence je nebezpečné, může vést k rivalitě a nenávisti. Za příklad lze použít i kladné a záporné postavy z pohádek.

Cvičení – vede k vytvoření návyku. Umožňuje uplatnit požadavky v praxi. Nemusí jít pouze o nácvik praktických dovedností, ale stejně důležitý je i nácvik vzorců chování, spolupráce s ostatními, komunikace. Např. při konfliktu v dětském kolektivu prospěje, když si celý konflikt projdeme ještě jednou a zkusíme reagovat jinak.

Odměna – posiluje kladné chování, motivuje, povzbuzuje, může mít i negativní důsledky. V nesprávném dávkování mohou odměny zcela zničit motivaci pro vlastní snažení. Dítě pak věci nedělá proto, že jsou správné, nebo proto, že chce, ale pouze pro odměnu.

Trest – metoda k potlačování nevhodných projevů. Měla by být využívána v krajních případech. Je však nutné nejprve zvážit, zda nevhodné chování není důsledkem chybného kladení požadavků. Časté používání trestů vede ke ztrátě motivace, k narušení vztahů mezi rodiči a dítětem, k potlačení zdravého sebevědomí.²⁴

2.8 Dílčí závěr

Výchova je věda, bez které by společnost dlouho nepřežila. Dnes se občas objevují hlasy, které tvrdí, že výchova není nutná. Že se každý jedinec rodí s určitým potenciálem a výchova je neoprávněný zásah do jeho rozvoje. Klade se velký důraz na osobnost každého jedince. Věřím, že bez výchovy by jedinec byl schopný přežít, ale nebyl by schopen soužití s ostatními. Nelze žít ve společnosti bez pravidel, podmínek a vzájemného respektování.

Říká se „všeho s mírou“ a toto úsloví se dá jistě srovnat i s výchovou. Každý jedinec by měl mít právo najít sám sebe, svobodně se rozhodovat, jít svojí cestou. K tomu však musí být v dětství přirozeným způsobem veden. Výchova nemusí nutně znamenat vojenský dril, může být zcela nenásilná, a o to účinnější.

---

²⁴ KRAUS Blahoslav. *Teorie výchovy*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. str. 66-67, ISBN 978-80-87182-04-8

Výchova je náročná, ale její výsledky jsou dobře viditelné a často trvalé. Každý rodič by měl mít alespoň rámcovou představu o tom, k čemu jeho výchova vede a měl by mít vizi i do budoucna. Protože dítě nevychováme proto, aby nás v tento okamžik nezlobilo, nebo aby bylo úspěšné ve škole, ale především pro jeho budoucnost, kterou sice nemůžeme ovlivnit, ale můžeme se na ní zčásti, svým přičiněním, podílet.

3 TRENDY VE VÝCHOVĚ

Mezi charakteristické znaky dnešní mládeže patří vzdělanost, jazyková a počítačová gramotnost, touha po poznání. Bohužel poněkud upadají morální hodnoty. Přednost před nimi mají materiální statky. Mladí lidé dnes komunikují jiným způsobem, než předešlé generace. Povídají si skrze mobilní telefony, skype a webové kamery, o své starosti a radosti se s ostatními dělí pomocí sociálních sítí. Ovšem takové sdílení již nevyvolává klasické empatie, vzkaz na sociální síti je odosobněný a reakce na něj nejsou tím pravým emociálním sdílením. Dnešní mladí lidé se příliš nezajímají o potřeby druhých, neznají smysl prosociálního chování, ve vlastním zájmu jsou někdy schopni narušit i práva druhých.

Na dnešní mládeži se ale stejně jako na ostatních generacích mladých lidí odráží přístup a životní styl rodičů. Je z ní znát, že rodiče komunikují podobným způsobem, že osobní záležitosti řeší ve shonu, že jsou jejich životy ovlivněny masmédií. Společný rodinný oběd je něčím, co dnes skoro neznáme. Na takové věci nezbyvá čas. Prakticky nezbyvá příliš času ani na rodinu jako takovou. Mládež se příliš nezajímá o politiku, sociální problematiku, mnohdy nemá představu o obtížných situacích, které mohou člověka v životě postihnout. Domnívají se, že ke štěstí a úspěchu je třeba dostatek financí, mít dobrou pracovní pozici a vlivné přátele. Pokud požadujeme hodnocení konkrétních situací, je mládež většinou spíše kritická, ale nemá představu o lepších reálných řešeních.

Proto je důležité si v počátcích snahy o výchovu potomků uvědomit, že to, co předáváme, nás bude provázet po zbytek života. Dá se předpokládat, že naše děti se k nám budou chovat tak, jako se chováme my k nim. A tak, jak se v dětství naučí, se v dospělosti budou chovat také k ostatním lidem. Je tedy na nás, rodičích, jaký bude stav společnosti, až budou naše děti dospělé.

3.1 Výchova pohledem současných autorů

Výchova je tématem, kterým se dnes zabývá nespočet autorů. Jako příklad jsme zvolili autory, kteří ve výchově dětí vidí budoucnost celé společnosti.

Zlatica Bakošová

Tématem výchovy pro budoucnost se podrobně zabývá doc. PhDr. Zlatica Bakošová ve svojí knize *„Sociální pedagogika ako životná pomoc“*. Např. uvádí, že dnešní výchova by měla být orientovaná komplexně, tak aby došlo ke spojení srdce a mysli. Na individuální úrovni je důležitá výchova citů, která spočívá ve zvládnutí vlastních emocí, ve vnímání druhých,

v životní moudrosti. Potřebujeme výchovu, která vede člověka ke schopnosti žít svůj život plnohodnotně a smysluplně. Mít pevný hodnotový systém a neorientovat se pouze na svoje zájmy, ale i na zájmy společnosti.

*„Potřebujeme výchovu, která přispěje k dobrému soužití manželů, partnerů, lidí různých ras, náboženství, politických přesvědčení, etnických skupin, odborníků odlišných skupin a profesí. Výchovu, jejímž výsledkem bude citlivost vůči necitlivosti jiných, solidarita s lidmi, kteří zažili náročnou životní situaci, cítění s nemocnými, starými, bezmocnými. Kéž se výchovou naplní obsah slova milosrdenství v každodenním životě, nechť slušnost, úcta, čestnost a transparentnost nejsou vlastnostmi, za které se má člověk stydět, ale naopak, nechť jsou prioritou jednotlivců i občanské společnosti.“*²⁵

Nejdůležitějšími roky ve vzdělání našich dětí není střední a vysoká škola, ale prvních dvanáct let života. Právě v tomto období se formuje jejich smysl pro vnímání světa, jejich charakter a obraz sebe sama, jejich základní schopnosti a vědomosti a to, jak ocení rozmanitost umění a kultur světa.

Aby byl proces výchovy úspěšný, je dle Bakošové nutné, aby výchova:

- byla založena na partnerském vztahu mezi vychovávaným a vychovatelem
- nepodporovala agresivní, posuzující komunikaci, ale naopak komunikaci asertivní, popisnou a efektivní
- respektovala osobnost vychovávaného takovou, jaká je
- nebyla manipulativní
- respektovala lidská práva
- vedla k pochopení lidského smyslu

Jiřina Prekopová

Také psycholožka Jiřina Prekopová svými názory poukazuje na odlišné přístupy k dětem.

*„Vychovávat dítě znamená především respektovat jeho dětskou osobnost se všemi jejími zvláštnostmi a bezpodmínečně ho milovat. Výchova je záležitostí srdce a vyžaduje mnoho trpělivosti. Výchova znamená, že nabídnu hostu dobré místo a tak dlouho ho budu vnitřně podporovat, dokud sám nepozná svoji cestu.“*²⁶

Dle Prekopové dnešní rodiče přistupují k výchově uvědoměleji, než minulá generace. Více

---

²⁵ BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, str. 52. ISBN 978-809-6994-403.

²⁶ PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 5. vyd. Překlad Kristina Lišková. Praha: Portál, 2008, str. 6. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3674-953.

přijímají svoji zodpovědnost za budoucnost dětí, neboť jsou si vědomi, že děti vyrůstají v čase, kdy se vyostřuje boj mezi ničivými a tvořivými silami. Proto by v ideálním případě měli být dobře vybaveni:

- uměním rozlišovat mezi dobrem a zlem,
- citem pro tradiční hodnoty, které je dobré uchovat,
- svobodným a tvořivým myšlením,
- logikou srdce, které se dokáže rozhodnout lépe než počítač,
- silou vůle a odolností, ochotou snášet zklamání a krize,
- životním optimismem,
- úctou ke stvoření,
- ochotou vyjadřovat svoje pocity, být solidární, empatický,
- schopností milovat, mít druhého rád jako sám sebe.

Tomuto výchovnému ideálu se však podle Prekopové většina dnešních dětí zdaleka nepřibližuje. Děti nejsou zvyklé na sebemenší zátěž, neumí překonávat překážky, čekat, něčeho se vzdát, rozdělit se, či navázat a udržet přátelství. Je to patrně důsledek toho, že se většina rodičů odklání od přísné autoritativní výchovy až k opačnému extrému – k výchově příliš liberální, volné. Tento trend s sebou nese dnešní doba, která nabádá k odpoutání se od tradic a více klade důraz na individualitu. Život v dnešní době se zdá jednoduchý. Díky technice člověk nemusí vynakládat přílišné úsilí při zajišťování základních životních potřeb, při získávání informací, či pro prožívání zážitků. Věci nemají velkou hodnotu, všechno je nahraditelné. Cenu má pouze to, co přináší zisk a co se dá měřit. Nehledí se na duševní a náboženské hodnoty.

Proto, aby bylo možné vychovávat děti správným směrem, je třeba změnit myšlení a pohled rodičů.

Prekopová rovněž ve svých knihách o výchově klade důraz na vhodné nastavení hranic. Po svých mnohaletých zkušenostech v zahraničí, kde pracovala na nápravě mnoha narušených rodinných soužití, vnímá jasná pravidla a hranice v rodinné výchově jako nezbytná. Zvláště pak v její knize „Malý tyran“ podává důkazy o tom, jak snadno děti zneužijí přehnané volnosti a jaké negativní dopady má jejich přílišná svoboda nejen na celou rodinu, ale i na jejich budoucí život.

„Dnešní rodiče jistě udělají spoustu chyb, zrovna tak, jako je dělali jejich rodiče. Ale to nesmí nikoho odradit. Bez chyb by nebyl možná další vývoj. Bez problémů by nebylo řešení.

Vývoj se uskutečňuje prostřednictvím protikladů a zahrnuje chyby. Pro děti není nic nebezpečnější, než dokonalý rodič. “²⁷

3.2 Kurzy o výchově

Za trend dnešní výchovy lze jistě považovat nejrůznější rodičovské kurzy. V období těhotenství mohou rodiče navštěvovat kurzy předporodní, kurzy přípravy na porod, později se pak nabízí kurzy o výchově, komunikaci a partnerství. Dalo by se říci, že jsou to kurzy o obyčejných věcech, které dříve nebyvaly, a přesto spolu lidé dovedli komunikovat, a vychovávali děti. Proč je tedy nyní o tyto kurzy nebývalý zájem? Jistě to souvisí s potřebou mladší generace dokázat věci jinak, než byly dříve. Pak také zajisté s izolovaností dnešních rodin, kdy se jednotlivé generace setkávají jen zřídka. Lidé se navzájem odcizují, uzavírají před vnějším světem, aby pak běžné problémy a situace místo s přáteli, řešili anonymně na internetových diskuzích. Takovéto virtuální poradny však nejsou nejlepší volbou, neboť co člověk, to názor, a místo skutečné pomoci se pak člověk spíše dobere ještě větší nejistoty. Proto lze spatřit jistou východu v akreditovaných kurzech, kde o problémech hovoří odborníci, ale je zde i prostor pro názory laiků. Dnešní doba je typická tím, že čím více máme informací z médií a dalších zdrojů, tím více zapomínáme na vlastní rozum a zkušenosti. Většina kurzů o výchově proto nenásilně vrací rodiče od knih a složitých výchovných postupů k prostému a lidskému přístupu k sobě samým, ke svým dětem i k okolí. Snaží se o znovuoživení obyčejných, přesto však vzácných, lidských hodnot a vlastností. Poukazuje na uspěchané tempo dnešních dní a na důsledky této honby za materiálním požitkem, na úkor rodiny a dětí v ní vyrůstajících.

3.3 Efektivní rodičovství

Efektivní rodičovství je koncepce, která vychází z předpokladů, že základem funkčního vztahu v rodinách i společnosti je zodpovědnost všech členů. Cílem efektivní výchovy je výchova zodpovědných jedinců. Tato teorie vychází z rovnosti a respektu. Nabízí možnost volby a dává možnost poznat důsledky svých rozhodnutí. Rozvíjí osobní disciplínu a nabízí také alternativy odměn a trestů. Klade důraz na pochopení dětského uvažování, i na pochopení rodičů, jako sebe samých.

Kurzy efektivního rodičovství

---

²⁷ PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 5. vyd. Překlad Kristina Lišková. Praha: Portál, 2008, str.10. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3674-953.

Kurzy efektivního rodičovství nabízí prevenci i pomoc. Část rodičů je vyhledává proto, aby se naučila předcházet problémům ve výchově, jiní již přichází pro konkrétní rady a pomoc při řešení nesnadných výchovných situacích. Tyto kurzy si kladou za cíl rozvíjet klíčové schopnosti a dovednosti vztahující se k péči o dítě, k uspokojování jeho fyzických i psychických potřeb a poukazují na možnosti rodičovského působení z trochu jiného pohledu. Jedna z nejdůležitějších informací, kterou si rodiče z tohoto kurzu odnesou, je ta, „že žádný rodič není dokonalý a ani žádné dítě není dokonalé“. Je třeba se smířit s tím, že ve výchově chybujeme, ale zároveň je důležité si chyby uvědomovat a dokázat se z nich poučit. Nepropadat zoufalství z nezdarů, ale povznést se nad prvotní neúspěchy, pracovat na sobě a věřit, že pro svoje dítě i přesto dělám maximum možného.

Efektivní rodičovství je koncepce, která vychází z předpokladů, že základem funkčního vztahu v rodinách i společnosti je zodpovědnost všech členů. Cílem efektivní výchovy je výchova zodpovědných jedinců. Tato teorie vychází z rovnosti a respektu. Nabízí možnost volby a dává možnost poznat důsledky svých rozhodnutí. Rozvíjí osobní disciplínu a nabízí také alternativy odměn a trestů. Klade důraz na pochopení dětského uvažování, i na pochopení rodičů, jako sebe samých.

Základní principy efektivního rodičovství jsou:

- **Vzájemný respekt a úcta** – mezi rodiči a dětmi, mezi sourozenci, vůči ostatním i k sobě samým.
- **Princip sociální rovnosti** - ve smyslu lidské důstojnosti a ceny.
- **Princip demokracie** – dává dětem možnost volby, nechává jim v přiměřených mezích možnost rozhodování se, s tím, že poté musí nést přirozené důsledky svých rozhodnutí, což pozitivně rozvíjí jejich osobní disciplínu a zodpovědnost.
- **Dostatek společné zábavy rodičů a dětí** – společně trávený čas je obrovským přínosem pro rozvoj dětské osobnosti.
- **Pozitivní povzbuzování** – vyzdvihování úspěchů, schopností, pokroků je nutné k získání pocitu sebedůvěry.
- **Vyjadřování a sdělování lásky a radosti** – utvrzuje v dětech pocit bezpečí a vede k umění lásku a dobro nejen přijímat, ale i rozdávat a dělit se o ni.
- **Přeměna negativního v pozitivní** – spočívající v důvěře ve schopnosti dětí, která se zakládá na silných stránkách povahy a dovednostech dítěte. Je dobré soustředit se na dítě takové, jaké je, vnímat jeho pokroky a podporovat je v sebezdokonalování a v samostatnosti. Je však třeba oprostít se od představ o tom,

jaké dítě má být a vnímat to, jaké je skutečně. Většina rodičů má před narozením potomka nějaké představy o jeho budoucnosti, které se snaží naplnit tím, že dítě podporuje, nebo někdy dokonce nutí do aktivit, které mu předem naplánovali. Pokud má však dítě vlohy na něco zcela jiného, nejen, že se neuchytí v oblasti zvolené rodičem, ale ani nedostane šanci projevit se v tom, v čem by skutečně vynikat mohlo. Rodiče také někdy v očekávání velkých úspěchu nevidí spoustu malých, ale důležitých pokroků.²⁸

Co děti potřebují (dle zásad efektivního rodičovství)

Péče – rodiče mají povinnost poskytnout dítěti základní péči, tzn. zajistit mu stravu, bydlení, zdravotní péči, vzdělání. Zodpovědní rodiče však nezůstanou jen u tohoto minima, ale snaží se dát dítěti co nejvíce. Jen však dobré mít na paměti, že všeho moc škodí a nepodléhat mediální masáži, která nabízí „nejkvalitnější dětskou stravu, interaktivní hračky, nepřeborné množství aktivit a nejlepší vzdělání“. Jinak se může snadno stát, že rodiče ve snaze zajistit všechny tyto materiální potřeby, nebudou mít čas a sílu na povídání, mazlení či hraní.

Přijetí – každý rodič, který s láskou očekává příchod potomka, si představuje, jaké to bude, až se narodí, jaký bude další společný život, kolik přijde změn. Měl by však být připraven na to, že se možná jeho plány a představy zcela nenaplní. Že dítě nemusí být odvážné a průbojné po otci, nebo mírné a svědomité po matce. Děti mohou být i problémové, špatně vychovatelné, úplně jiné, než po jakých toužili. Děti by neměly být svázány představami svých rodičů, ale měly by být přijaty a měly by mít možnost projevit se ve svojí originalitě.

Podpora – stejně jako péče fyzická je nezbytná i péče duševní, na kterou se dnes trochu zapomíná. Žádné materiální statky nenahradí láskyplné objetí, vyslechnutí všech trápení a konejšení. Rodiče by měli umět dítě podpořit a povzbudit, dodat mu odvalu do překonávání překážek, které se před ním objeví. Společnost je dnes zaměřená na výkon a výsledek. Kdo nepodává výsledky, nebývá považován za úspěšného. Alespoň v rodinách by bylo dobré se od tohoto trendu oprostít. Rodiče by měli být dětem průvodci na cestě životem, kde nečekají jen samé úspěchy, ale jsou tam i pády a prohry, které s sebou přinášejí nějaké ponaučení. Povzbuzení a podporu potřebují všechny děti, zvláště pak ty méně úspěšné.

---

²⁸ Efektivní rodičovství. *Efektivní rodičovství* [online]. [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://efektivnirodivcovstvi.webnode.cz/>

Pevnost - rodiče a děti jsou si rovni ve své lidské hodnotě, ve svém právu na názor, pocit, vkus, chuť. Jejich rovnost však končí v otázkách, které se týkají zodpovědnosti, vyspělosti, zkušenosti. Rodič je ten starší, moudřejší a zkušenější. Měl by takový být nejen v tom, jak dokáže posoudit, co je správné, bezpečné a žádoucí a co takové není, ale měl by takto přistupovat i k řešení problémových situací, do kterých se ve vztahu s dětmi dostává. Pevné hranice postavené milujícím rodičem vzbuzují v dítěti pocit bezpečí a jistoty, přestože se stále přesvědčuje o tom, jestli je nedokáže překonat a rodiče zlomit. Naopak pokud rodič hranice mění, posunuje, ustupuje ze svých rozhodnutí, případně hranice prosazuje s křikem a hněvem, pokud se nechá vtáhnout do boje o moc, přesvědčuje dítě o své neschopnosti poskytnout mu pevnou oporu a bezpečí.

Příklad – rodič má být dítěti vždy tím nejlepším příkladem, protože děti se v rámci první socializace učí především příkladem. Více dítě ovlivní to, co od svých rodičů vidí, než to co slyší. Záhy také zaregistruje, když se rodiče chovají v rozporu s tím, co říkají. Potom jejich poučky přestávají mít váhu.²⁹

3.4 Respektovat a být respektován

Mezi dnešními rodiči je pojem Respektovat a být respektován poměrně zažitý. Jsou za ním známa jména Mgr. Taťány Kopřivové a jejího manžela PhDr. Petra Kopřivy, PhDr. Dobromily Nevolové a PhDr. Jany Nováčkové. Ne každý si však pod tímto pojmem představí skutečnou podstatu tohoto přístupu, který byl inspirován knihou autorek Adele Faber a Ellen Mazlish – *„Jak mluvit, aby nám děti naslouchaly a jak naslouchat, aby děti mluvily.“*

Dříve, než vyšla stejnojmenná kniha, vznikly v roce 1996 kurzy pro veřejnost, které se zabývaly komunikací v rodině, komunikací partnerskou i např. komunikací na pracovišti. Stále častěji však na kurz docházeli rodiče a témata více směřovala v nedorozumění v rodinách, což byl pro autory motiv k vytvoření kurzu a posléze i knihy Respektovat a být respektován.

Základem tohoto principu je partnerský vztah mezi rodiči a dětmi, který je nutný pro to, aby z dětí vyrůstali kompetentní a zodpovědní lidé, schopní řešit problémy současného světa. Partnerský vztah je založen na rovnosti a respektu k důstojnosti dítěte a je základem demokratického stylu výchovy.

---

²⁹ Co děti potřebují. In: *Efektivní rodičovství* [online]. 1.6.2010. [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://efektivnirodicovstvi.webnode.cz/news/co-deti-potrebuji/>

Partnerský přístup k dětem znamená chovat se k nim stejně, jako k dospělým, kterých si vážíme, nebo je alespoň respektujeme. Není žádný důvod pro to, abychom se k dětem chovali jinak než k dospělým.

„Nelze vychovávat autoritativně a pak očekávat, že se děti budou chovat demokraticky.“³⁰

Je zde však zároveň kladen důraz na vymezování hranic. Ty autoři považují za nezbytné a domnívají se, že pokud dítě nemá jasné a pevné hranice, ztrácí pocit bezpečí. Rozdíl mezi demokratickou a autoritativní výchovou není podle autorů v přílišné volnosti a extrémní přísnosti, ale hlavně v tom, jakým způsobem jsou stanovována pravidla a hranice chování.

Respektování osobnosti druhého neznámá ustupovat, nebo neprosazovat své vlastní zájmy. Respektem se rozumí ohled na momentální situaci druhého.

Být respektován neznámá, že se ostatní musí podřídit zájmům jednotlivce, ale to, že každý jedinec má právo na svoje pocity, nálady, emoce. Vzájemný respekt vede k snazšímu pochopení lidí okolo nás.

Respektovat druhé – chovat se tak, abych nezraňoval důstojnost druhého, nedovolit si to, co nechci, aby si druzí dovolili ke mně. Přijmout je takové, jací jsou, i když jsou odlišní – mají jiný vkus, styl, náboženské vyznání. Nikdo druhý není lepší ani horší než já sám.³¹

Obvyklá témata, která se na kurzech probírají, jsou následující:

1. Postupy při oprávněných nárocích vůči dětem nebo dospělým

Na semináři se probírají neefektivními způsoby sdělování oprávněných požadavků a jejich nežádoucí dopady na splnění úkolu, sebeúctu a vzájemné vztahy. Nabízí se alternativní postupy, které v těchto situacích povzbuzují ochotu vyhovět, posilují sebeúctu a prospívají i vztahům.

2. Výchova, vzdělávání a základní lidské potřeby. Sebeúcta – duševní „imunitní systém“ naší osobnosti

Nedostatečné uspokojení základních lidských potřeb vede k fyzické, emocionální nebo sociální nepohodě, která mimo jiné ztěžuje také učení a další rozvoj osobnosti. Vysoká sebeúcta je předpokladem vývoje morálního a zodpovědného chování. Rodiče však mívají tendence úctu dítěte spíše snižovat, ať srovnáváním s jinými, ponižováním, nebo také v opačném extrému přehnanou starostlivostí.

---

³⁰ KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008, str. 14. ISBN 978-809-0403-000.

³¹ KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008, str. 14- 18. ISBN 978-809-0403-000.

3. Zvládání negativních emocí

Často se z banální situace rozvine konflikt, protože si nevšímáme emocionálního rozpoložení, které situaci provází. V první části semináře se prochází zákonitosti, podle nichž „fungují“ naše emoce, co pomáhá či nepomáhá jejich zklidnění a proč. Druhá část obsahuje demonstraci a nácvik postupů, které jsou vhodné při komunikaci, když je druhý člověk v emocích. Tato část kurzu je nesmírně zajímavá, neboť je prakticky ověřitelná. Stačí si uvědomit, jak se dospělý cítí v okamžiku, kdy je kárán nadřazeným, kdy prožívá stresovou situaci a ostatní se mu snaží pomáhat nevhodnými radami, útechami a soucitem. Tak stejně se v nepříjemných situacích cítí dítě a rodiče mu mohou vhodně volenými slovy (ale často i mlčením) pomoci nepříjemnou situaci překonat.

4. Potřeba dohod a pravidel a jejich vytváření společně s dětmi

Pro pocit bezpečí v každém společenství je důležitá existence smysluplných a srozumitelných pravidel, na jejichž vytváření se podílejí děti. Seminář nabízí postupy, jak s dětmi na vytváření pravidel pracovat. Zde se také často hovoří o různých vypjatých situacích, ke kterým v rodinách dochází v okamžiku, kdy rodiče něco od dětí požadují. Jedním z nabízených postupů je princip výběru. Rodiče si obvykle neuvědomí, že během jednoho procesu – např. ranního vypravování do školky, zahrnou dítě mnoha povely. Dítě se v nich lehce ztratí, a protože neví, čím vlastně začít, pro jistotu nedělá nic. U rodiče pak stoupá agresivita, příkazy se stupňují, přichází hrozby, prosby a další neefektivní prvky komunikace. Přitom mnohdy stačí tak málo – dát dítěti jasné informace o tom, co je momentálně důležité a proč a dát mu pokud možno nějaké možnosti výběru, aby mělo pocit, že může spolu s rodičem dosáhnout kýženého cíle. Naučit se takto komunikovat s dítětem není snadné, ale často to přináší výhody.

5. Rizika trestů a co namísto nich

Tresty učí děti chovat se jinak proto, aby se vyhnuly dalším trestům, a nikoliv proto, že je to tak správné. Nevhodné chování dětí však nemůže zůstat bez odezvy. V této lekci se účastníci učí rozlišovat tresty a přirozené důsledky a používat alternativy.

6. Rizika pochval a odměn a co namísto nich

Pochvaly vytvářejí závislost na autoritě a učí dělat věci pro spokojenost druhých lidí, nikoliv pro věci samotné. Odměny, podobně jako tresty, podkopávají vnitřní motivaci k učení a práci a učí děti chovat se žádoucím způsobem, pokud z toho plyne prospěch. Respektující vztah k druhým lidem dáváme najevo uznáním, oceněním a poskytováním tzv. zpětné vazby.³²

---

³² Zkola: Informační a vzdělávací portál Zlínského kraje. [online]. [cit. 2013-03-06]. Dostupné z:

3.5 Dílčí závěr

Být v dnešní době rodičem je nesnadné. Rodičovství pod vlivem masmédií ztrácí svoji přirozenost. Je ovlivňováno konzumním charakterem společnosti, takže se může zdát, že ideální rodič poskytuje dítěti všechny vymoženosti moderní doby, nakupuje pouze bio potraviny a interaktivní hračky. Poněkud je opomíjen fakt, že rodič by měl být především dítěti vzorem a tím, kdo jej provází na cestě k samostatnosti. Dnešní společnost bývá občas poněkud „krátkozraká“ a příliš se nezabývá důsledky svého jednání. Žije současností. Pokud však chceme důstojně žít i v budoucnosti, musíme svojí výchovou působit na dnešní mládež tak, abychom jí vštípili alespoň základní morální hodnoty.

Rodiče dnes často tápou ve volbě svých výchovných metod a postupů. Starší generace jim předala metody spíše autoritářské, ze zahraničních zdrojů se dozvídáme o báječných metodách liberálních. Osobně se domnívám, že je zde nezbytné nezapomínat na zdravý rozum a vlastní cit. Neexistuje žádná poučka, ani žádný styl, který by měl stejný efekt na všechny vychovávané jedince. S každým je třeba pracovat individuálně a s ohledem na jeho osobnost.

Sama jsem si prošla kurzem „Respektovat a být respektován“ a tento kurz mi byl velmi prospěšným. Nenaučil mne žádná kouzla, jak svoje děti „vylepšit“, ale ukázal mi, že každý problém má řešení a že jsem často viděla problém i tam, kde žádný nebyl. Naučil mě ovládnutí se a pomohl mi pochopit emoce druhých. Dnes již vím, že za většinou nepříjemných situací v naší rodině stojí můj stres, špatná nálada, či únava, nikoli skutečné „zlobení“ mých dětí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM V RODINÁCH

Ve výzkumu se zaměřuji na fungování rodiny v oblasti výchovy. Abych mohla zkoumat výchovný styl, musím se zaměřit na rodinu, jako celek. Toto není dost dobře možné pouze s použitím jedné metody. Proto jsem sice jako stěžejní metodu volila rozhovor, tento je ale podpořen pozorováním. Respondenti jsou lidé, se kterými se stýkám déle než 1rok. Zním jejich rodinné poměry a vídám je v rozličných situacích. To mi potom významně napomáhá při tvoření kazuistik.

4.1 Specifika při zkoumání rodin

Chceme-li porozumět rodině, poznáváme v první řadě to, jak si členové mezi sebou rozdělují úkoly, jak komunikují a co je pro jejich domácnost typické. Při výzkumu rodin neplatí tradiční požadavky na metodologickou čistotu výzkumu. Je zde třeba brát ohledy na etické faktory, hlavně na respektování životní reality rodin. Tento výzkum není možný bez vzájemných sympatií, důvěry, otevřenosti a spolupráce.³³

4.2 Cíl výzkumu

Jako cíl provedeného výzkumu jsem si zvolila nalézt odpovědi na tyto otázky:

Nakolik je výchovný styl rodičů ovlivněn prostředím jejich orientační rodiny? Jaký je cíl jejich výchovy?

Jaké používají metody a jaký je jejich celkový výchovný styl? Jaký je postoj rodičů k fyzickým trestům?

Mají dnes rodiče na svoje děti dostatek času?

4.3 Metoda výzkumu

Zvolila jsem kvalitativní výzkum pomocí rozhovorů. Rozhovory byly standardizované, u všech respondentů obsahovaly stejné množství otázek ve shodném pořadí. Výpovědi respondentů jsem písemně zaznamenávala. Poté jsem provedla analýzu rozhovorů s cílem najít odpověď na mnou vytyčené otázky. Dále jsem provedla kazuistiku a pokusila se z ní vyvodit celkový výchovný styl u jednotlivých respondentů.

---

³³SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, str. 79 - 80. ISBN 80-717-8559-8.

4.4 Výběr respondentů

Respondenty jsem vybírala v místě svého bydliště. Podařilo se mi získat výpovědi 6 respondentů ve věku od 25 do 38 let, všichni mají minimálně jednoho potomka. Mezi respondenty jsou 4 ženy a 2 muži. Všichni byli předem seznámeni s tématem rozhovoru a souhlasili s ním. Rozhovory probíhaly dle přání respondentů v jejich domácím prostředí. V rozhovorech i kazuistikách byla z etických důvodů jména respondentů změněna.

4.5 Soubor otázek

Otázky jsou rozříděny do několika okruhů. První část jsou otázky anamnestické, ve druhé části otázky týkající se orientační rodiny respondenta. Třetí část je věnována vlastním výchovným stylům a metodám a zároveň se zde prolínají otázky týkající se používání odměn a trestů. Poslední část otázek se zaměřuje na trávení volného času a společné aktivity.

4.6 Analýza rozhovorů

Z okruhu otázek týkajících se orientační rodiny respondentů vyplynulo, že všichni respondenti vyrůstali v úplné rodině, ve třech případech však rodina nebyla zcela funkční. Všichni měli minimálně jednoho sourozence.

Používali rodiče fyzické tresty?: Ve většině odpovědí zaznělo, že rodiče používali mírné fyzické tresty, jen v jednom případě nepoužívali žádné.

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: V této otázce se nepotvrdila domněnka, že výchova v předešlých generacích byla více autoritativní. Většina respondentů uvedla, že výchova byla spíše volnější, rodiče na děti nekladli přehnané požadavky. Jeden z respondentů uvádí jako větší autoritu matku, ve dvou případech byl autoritou otec, ostatní uvádí vyrovnané postavení rodičů.

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravdu nesnášel? Použiji ji někdy ve svojí výchově?: Většina respondentů si vybaví nějakou obvyklou poučku svých rodičů a 4 respondenti uvedli, že ji ve své výchově mimoděk používají.

Z dalšího okruhu jsem vybrala následující otázky:

Můj názor na důležitost výchovy?: V této otázce se všichni dotazovaní shodli, že výchova je velmi důležitá a má zásadní vliv na budoucí život dítěte. Všichni respondenti vychovávají s úmyslem připravit svoje dítě do budoucna co nejlépe.

Jaký by měl být výsledek mojí výchovy, k čemu dítě vedu?: Každý rodič má s ohledem na svoje hodnoty trochu odlišnou představu o svých výchovných cílech. V rozhovorech se objevovaly odpovědi např.: „slušnost“, „soudržnost“, „samostatnost“, „sebevědomí“, „zodpovědnost“, „duchovní a morální hodnoty“, „dobrý vztah k lidem i přírodě“. Z odpovědí je patrné, že rodiče mají nějakou představu o budoucnosti svých dětí. Výchovou se však hlavně snaží ovlivnit to, co by od svých dětí nechtěli. Věří, že pokud svoje děti uchrání od patologických jevů dnešní společnosti, dají jim větší šanci na budoucí spokojený život.

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: Všichni respondenti uvedli, že dětem dávají možnost vyjádřit jejich názor, že děti vyslechnou, ale ne vždy se názorem dítěte řídí. Ve většině případů záleží na momentální situaci, okolnostech, náladě. Dítěti dávají prostor spíše v situacích, kdy je dostatek času a prostor pro jeho volbu. V situacích, které má rodič naplánované, na názory dítěte většinou nehledí a dítě se musí přizpůsobit.

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: V jednom rozhovoru zaznělo, že otec matce vytýká její mírnou výchovu a svým jednáním navíc podryvá její autoritu, v ostatních rozhovorech zaznívá shoda a vzájemná pomoc partnerů. Z rozdílností většinou matky uvádí, že s dětmi tráví více času, a proto na ně i kladou větší požadavky a výchovu celkově více prožívají, otcové se domnívají, že mají větší nadhled, vypjaté situace buď neřeší, nebo řeší s větším klidem.

V třetím okruhu jsem se zaměřila na otázku fyzických trestů, odměn a výchovných metod.

Používám fyzické tresty?: Na tuto otázku odpovědělo 5 respondentů, že někdy ano, ač neradi. Pouze dva respondenti uvedli, že nikdy nepoužili na dítěti fyzický trest. Přesto, že se o nevhodnosti užívání fyzických trestů stále častěji hovoří, je patrné, že v naší společnosti jsou hluboce zakořeněny.

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: Rodiče odpověděli, že reagují domluvou, vysvětlováním, důsledností, zákazem oblíbené činnosti, ale také křikem, či „plácnutím na zadek“. Několikrát se objevila i metoda přirozeného důsledku, která se jeví, jako nejvhodnější. Pokud dítě udělá něco nevhodného, mělo by si samo uvědomit následek nesprávného chování a pokusit se samo, nebo s pomocí, vzniklou situaci napravit. Bohužel ve většině případů rodiče neumí potlačit svoje emoce a reagují neúčelně.

Jaké používáme odměny a za co?: V otázce odměn se respondenti shodují, že je používají, protože děti motivují. Za odměnu považují rodiče sladkosti, společnou oblíbenou činnost, něco, co je obvykle zakázáno. U dětí předškolního věku jsou odměny v rozumné míře vhodnou metodou, ale později se mohou stát i dvousečnou zbraní. Na této otázce mne zaujal

fakt, že rodiče považují čas společně trávený s dítětem hrou, či četbou, za něco „nestandardního, za odměnu“. Domnívám se, že je to důkaz toho, že materiálních požitků máme dostatek, ale na citové a duchovní prožitky se nám nedostává času.

V posledním okruhu jsem zjišťovala, kde rodiče hledají při výchově inspiraci, či radu, a zda mají na svoje děti dostatek času.

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: Respondentky nejčastěji uvádí, že se ve výchově radí s kamarádkami, ale dají i na internetové poradny, či literaturu. Pouze jedna respondentka uvedla, že nemá problém se poradit s otcem, radu matky, nebo sestry neuvádla žádná. Otcové se radí s manželkami. Několik respondentů má zkušenost s kurzem Respektovat a být respektován- což je patrně ovlivněno faktem, že tento kurz před dvěma lety probíhal ve městě, ve kterém jsem respondenty oslovila.

Mám na svoje dítě dostatek času?: Téměř všechny matky uvádí, že na děti mají dostatek času, neboť jsou na rodičovské dovolené. Obávají se však, že s návratem do zaměstnání dostatek času mít nebudou. Otcové uvádí, že se v rámci možností snaží věnovat rodině maximum volného času, ale při zaměstnání jej mnoho nemají.

Shrnutí

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že bez výjimky všichni jsou ovlivněni prostředím své orientační rodiny. Někoho toto prostředí ovlivnilo kladně, rodiče jsou pro něj vzorem, na někom zanechalo negativní důsledky. Důležité je, jak člověk s tímto vlivem dokáže pracovat a zda si z něj dokáže vzít ponaučení.

Za cíl výchovy si respondenti kladou především dobrou budoucnost pro svoje dítě. Přejí si, aby jejich dítě bylo se svým životem spokojené, nemají přehnané představy o tom, co by mělo dítě dokázat, spíše doufají, že vychovají slušného a zodpovědného člověka, s celkovým nadhledem. Rádi by svojí výchovou omezili vliv patologických jevů, které jsou ve společnosti stále rozšířenější. Domnívají se, že výchovou, dobrým příkladem a funkčními vztahy v rodině, se tyto vlivy dají eliminovat.

Ve výzkumu se ukázalo, že i přes časté opakování a varování psychologů, pedagogů i dalších odborníků, jsou stále v naší společnosti obvyklé fyzické tresty. Mnoho lidí, je nejen používá, ale bohužel i propaguje. Lidé, kteří neužívají fyzické tresty, nejsou obdivováni, ale spíše jsou považováni za příliš liberální. Přitom bychom si měli být vědomi toho, že lidská práva neplatí jen pro dospělé, ale platí samozřejmě i pro děti. A má-li člověk mít právo na svoji důstojnost, pak toto právo má i dítě. Bohužel na dětech se stále naše společnost dopouští

ponižování a manipulace. Chceme vychovávat sebevědomé a schopné jedince a přesto jim v dětství ukážeme, jak jsou bezbranní a neschopní. Domnívám se, že právě tyto faktory výchovy ovlivňují sklony k patologickému chování.

V otázce na dostatek času z mého výzkumu vychází, že matky mají na děti dostatek času, dokud jsou s nimi na rodičovské dovolené. S návratem do zaměstnání společného času zásadně ubývá. Celkově lze hodnotit, že naše společnost trpí nedostatkem volného času a času pro rodinu.

4.7 KAZUISTIKY

Pro určování celkového výchovného stylu jednotlivých respondentů jsem zvolila metodu kazuistiky. Určit celkový výchovný styl není snadné a nelze jej určovat bez podrobného studia dané rodiny a bez zkušeností. Proto jsem se při kazuistikách zaměřila spíše na odlišnosti a zajímavosti u jednotlivých respondentů. Celkový výchovný styl jsem vybírala ze stylů dle Lewina, což je snazší, avšak nepřesné. Toto určení je pouze orientační.

Klára 26 let

Klára vyrůstala v úplné rodině se starší sestrou. Výchovu svých rodičů vnímá spíše jako přísnější. S otcem vycházela lépe než s matkou, která se dětem příliš nevěnovala. V její rodině byla pevně stanovená pravidla, která ne zcela odpovídala věku dětí – tedy často u nich nebylo povoleno to, co jiné děti už běžně směly (chození za kamarády, později diskotéky). Musely se sestrou pomáhat s chodem domácnosti, což způsobilo, že byly poměrně brzy soběstačné. Vzpomínky na dětství nejsou příliš veselé, Klára je ráda, že už má toto období za sebou. Nemyslí si, že by její rodiče měli jasnou představu o její budoucnosti. Momentálně jsou Klářiny rodiče rozvedeni a ona žije v domě se svým otcem. S matkou se stýká jen výjimečně, většinou se neshodnou.

Ve výchově svého syna se snaží „*hlavně nebyť jako matka*“. Snaží se vychovávat jiným způsobem. Dopřává mu dostatek volnosti, čímž ho vede k zodpovědnosti za svoje chování. Snaží se být k synovi upřímná, a hodně s ním komunikuje. Problémové situace se snaží řešit spíše domluvou, vysvětlováním. Když potřebuje výchovnou radu, většinou se obrací na kamarádky nebo na svého otce. Prošla si i kurzem Respektovat a být respektován a odnesla si z něj poznatky, které se snaží využívat. Fyzické tresty použije jen výjimečně. Se svým výchovným působením je spokojena, domnívá se, že se jí daří vychovávat syna k zodpovědnosti a zdravé soutěživosti.

Klára je přesvědčena, že svému synovi věnuje dostatek času, vymýšlí pro něj pestrý program na volné chvíle, podporuje jej ve sportovních aktivitách.

Shrnutí

Z Klářina příběhu vyplývá, že její výchovný styl je ovlivněn nejvíce výchovným působením její matky. Uvědomuje si, že matka nepoužívala vhodné postupy a snaží se svému synovi poskytnout to, co sama ve svém dětství postrádala – svobodu a právo na vlastní názor. Má k synovi silný emoční vztah a klade na něj přiměřené požadavky. Výchovné řízení je přiměřené, Klára není ani přísná, ani zcela benevolentní, má stanovené hranice a trvá na dodržování domluvených pravidel. Její výchovný styl je také ovlivněn tím, že dítě vychovává jako samoživitelka. Klářin výchovný styl je spíše liberální, s prvky demokratického.

Karel 33 let

Karel vyrůstal v úplné rodině s jedním sourozencem. Měl hezké dětství, rodiče preferovali spíše volnější výchovu. Fyzické tresty použili jen výjimečně, v mírné formě „plácnutí na zadek“. Karel má pocit, že se mu rodiče dostatečně věnovali a ví, že se občas chová stejně, jako oni.

Karel je otcem dvou dětí. Výchova je podle něj důležitá, vede svoje děti ke slušnosti a ochotě. Svoje výchovné postupy konzultuje s manželkou, je přesvědčen, že manželka zná děti lépe, neboť s nimi tráví více času. Potrpí si na pravidelný režim a u dětí vyžaduje samostatnost a dodržování stanovených hranic. Větší nároky však podle něj klade na děti manželka. Vyhýbá se fyzickým trestům, ale je poměrně prudké povahy, takže při vyhocené situaci se spíše snaží uklidnit sebe a děti řeší manželka. Karel neholduje literatuře o výchově, dává přednost praxi před teorií. Rád by byl ve výchově trpělivější.

Snaží se dětem věnovat maximum svého volného času.

Shrnutí

Karel není svojí orientační rodinou nijak negativně ovlivněn. Je poněkud vznětlivý, ale protože si je svojí povahy vědom, snaží se nepřenášet svoje emoce na děti a vyhýbá se řešení vypjatých situací. Při výchově svých dětí se řídí spíše názory manželky, je důsledný a vyhovuje mu jasný řád. Karlův výchovný styl hodnotím jako autoritativní.

Markéta 32 let

Markéta vyrůstala v úplné rodině, rodiče se rozešli až v období její zletilosti. Domnívá se, že její rodina nebyla funkční již mnoho let před rozchodem rodičů. Má jednu mladší sestru.

Výchovu svých rodičů hodnotí jako rozdílnou, matka byla přísnější, ale spravedlivá, otec byl rozhodně autoritou, ale se choval dle nálady. Výchovu by shrnula jako spíše volnější, fyzické tresty se objevovaly výjimečně. Rodiče byli hodně časově zaneprázdněni, proto se Markéta brzy naučila být soběstačná. Více času dětem věnovala matka. V rodině se uznávaly tradiční hodnoty – slušnost, čestnost, pravdomluvnost, láska k přírodě.

Nyní je Markéta matkou dvou dětí. Ze svého dětství si přinesla především důraz na samostatnost a píli. Negativně vnímá odlišný přístup k sourozencům, musela být vždy ta starší = rozumnější, to jí připadalo nespravedlivé. Byla vedena k pravidelnému režimu, jak si vyžadoval život v hospodářství. Snaží se svojí výchovou přivést děti „*k soudržnosti s rodinou, samostatnosti, morálním zásadám, lásce k přírodě a zvířatům.*“ V rozhovoru uvádí, že mají s manželem přibližně stejnou autoritu, ona je asi přísnější ve výchově a klade na děti větší požadavky. S manželem se však dobře shodují, společně určují pravidla a podle nich se oba řídí. Pokud mají na něco odlišné názory, tak o tom bez problémů diskutují a hledají kompromis.

Tresty uznává v krajních případech, pokud neplatí žádná jiná forma. Při konfliktu dává dítěti čas na uklidnění, pak se snaží o dohodu. Pokud potřebuje rychlejší řešení, nabízí za spolupráci nějakou výhodu, nebo naopak hrozí „*nevýhodou*“. Nešetří chválou a povzbuzováním. O výchově se většinou radí s kamarádkami.

Snaží se oběma dětem věnovat dostatek času. Zatím je to poměrně snadné, neboť je na mateřské dovolené s mladším dítětem.

Shrnutí

Markéta a Karel jsou manželé. Mají velmi podobné názory i zásady. Vyhovuje jim oběma jasný řád domácnosti s danými pravidly. Oba považují za důležité vést děti k samostatnosti, aby nebyly na nikom závislé. Přísnější disciplínou si svoji výchovnou snahu vlastně ulehčují. Nemusí dlouze debatovat o ústupcích, pravidla jsou jednou jasně dána, a proto se podle nich postupuje. Na jejich vztahu je bezesporu zajímavé, jak jsou sami disciplinovaní. Jejich režim neplatí jen pro děti, ale v zájmu jeho fungování jej samozřejmě sami dodržují. Dnes se však často poukazuje na fakt, že samotná výchova k poslušnosti není zcela bezpečná. Dítě zvyklé poslouchat příkazy rodiče může být málo rozhodné, nejisté v samostatné práci. V okamžiku, kdy přestane poslouchat rodiče, může snáze podlehnout vlivu jiné autority, např. party nebo dominantnějšího partnera. Markétin výchovný styl hodnotím jako autoritativní, s prvky demokratického.

Michaela 31 let

Michaela vyrůstala v úplné rodině se dvěma staršími sourozenci. Její dětství bylo bezstarostné, „hezke“. Užívala si výhody nejmladšího dítěte, domnívá se, že na ni rodiče kladli nejmenší požadavky. Rodiče měli hospodářství, takže s nimi děti trávily čas především při práci. Výchova byla určitě volnější, fyzické tresty se nepraktikovaly. „*V podstatě se nepraktikovaly žádné tresty, pokud mi něčím vyhrožovali, tak na to nakonec stejně nedošlo, v určitém věku jsem dokonce záviděla vrstevníkům domácí vězení*“. Na druhou stranu se však domnívá, že tento volnější přístup byl dobrý v tom, že si sama uvědomovala svoje možnosti. Přesto, že měla velkou svobodu, uměla si jí vážit a nepřekračovala hranice. Svoboda ji naučila zodpovědnosti.

Dnes je Michaela matkou dvou dětí. Ví, že si z dětství určitě nese právě svoji nedůslednost. Při výchově svých dětí často ustupuje ze svých požadavků, aby ušetřila čas, nebo psychické vypětí. Toto se pak často stává třecí plochou mezi ní a manželem. Manžel jí vyčítá, že děti nevychovává. Domnívá se, že ve výchově pokročila natolik, že si je této chyby alespoň vědoma a snaží se na ní pracovat. Jak ale říká – „*zvyk je zvyk, a takové zlozvyky se těžko napravují*“. Nejhorší jsou samozřejmě stresové situace, kdy je třeba jednat a není čas vyjednávat. V obyčejných situacích se snaží dětem dávat prostor pro jejich názory a vysvětluje svoje důvody. Používá také metodu výběru a „něco za něco“. Snaží se s dětmi hodně komunikovat, aby se naučily umět vyjádřit svoje emoce, stát si za svými názory. Když ve výchově tápe, konzultuje problém s kamarádkou, manželem, nebo hledá v knihách. Prošla si kurzem „Respektovat a být respektován“ a věří, že tento systém funguje, „*jen si na něj včas vzpomenout*“.

Fyzickým trestům se snaží vyhýbat, ale nemůže říct, že by nikdy „nedala na zadek“.

Michaela je zaměstnaná a uznává, že na děti nemá zdaleka tolik času, kolik by mít chtěla. Společně se celá rodina schází až večer, nebo o víkendu. Jejich životní styl je poněkud hektický, nevidí však možnost, jak jej zlepšit.

Shrnutí

Michaela je ve výchově svých dětí ovlivněna volnější výchovou svých rodičů. Ví, že jí volnější výchova přinesla i něco pozitivního, přesto uznává, že v raném dětství spíše přináší potíže. Problém je i v rozporu s manželem, který její výchovné postupy neuznává a občas podrývá její autoritu ještě víc. Michaela se na sobě snaží pracovat. Snaží se vymezovat jasná pravidla a hranice, které se jí však nedaří vždy udržet. Slabé řízení ve výchově může vést až k nezájmu a ignoraci. Pokud rodič stále opakuje prosby, nebo výhrůžky, bez dalšího jednání, může se stát, že jej děti za čas přestanou vnímat. Michaela je ve výchově tedy spíše liberální.

Jan 38 let

Jan na svoji výchovu pohlíží jako „na standardní v socialismu – není vidět = nezlobí“. V jeho rodině byl autoritou otec, který byl přísný a příležitostně používal tělesné tresty. Matka byla zaneprázdněna péčí o jeho zdravotně postiženou sestru. Ze svého dětství si nese negativní vztah s otcem a odpor k fyzickým trestům.

Nyní je Jan otcem tří dětí. K jejich výchově přistupuje velmi zodpovědně. Vyhýbá se autoritativnímu jednání, preferuje „konzultativní a participativní přístup.“ Snaží se dětem přiblížit důsledky jejich chování. „Trest si dítě nezaslouží, není nutný, ale důsledek je potřebný“. Striktně odmítá fyzické tresty a nikdy svoje děti neuhodil. Uznává, že ne každou situaci lze řešit s rozvahou, přesto se snaží vždy myslet na to, že pokud je dítě v emoci, je třeba nejprve ošetřit emoce a pak teprve hledat řešení samotného problému. Je přesvědčen o nutnosti kontroly a důslednosti. Svoje postupy konzultuje s manželkou a téměř vždy se shodují. Jan i jeho žena jsou věřící, upřednostňují duchovní hodnoty nad materiálními.

Jan má pocit, že má na svoje děti dostatek času. Mladší děti tráví většinu času s manželkou, staršímu synovi se věnuje více. Často podnikají výlety a návštěvy přátel, každou volnou chvíli se snaží trávit společně.

Shrnutí

Z rozhovoru s Janem jasně vyplývá, že jeho postoj k dětem je ovlivněn negativní vzpomínkou na svoje dětství. Děti pro něj mají zásadní význam, snaží se být velmi dobrým rodičem, který dítě neomezuje v jeho rozvoji, jen doprovází a pomáhá. Je pro něj důležité, aby z jeho dětí vyrostli osobnosti svébytné, chovající se dle univerzálně platných hodnot. Ve výchově je jistě velmi ovlivněn svojí vírou. V Janově výchovném stylu je patrný kladný komponent výchovy a kladný emoční vztah k dětem. Hranice jsou vymezeny a na jejich dodržování se důsledně dohlíží. Janův výchovný styl lze hodnotit jako demokratický.

Anna 34 let

Anna pochází z úplné rodiny, má mladšího bratra. Na svoje rodiče s odstupem času nahlíží, jako na „nejlepší na světě“. Uznává, že dříve bylo zcela běžné, že děti byly obětmi „pozitivní nevědomé manipulace“. Byla „jedničkářka“ a vždy plnila všechny povinnosti a dodržovala pravidla. Byla už jako dítě velmi důsledná. Rodiče jí často říkali, že jim dělá radost a ona se jim stále snažila dělat radost, aby byla pořád ta šikovná, protože „*kdybych přestala být šikovná, co bych potom byla?*“ Domnívá se, že jí rodiče do života hodně dali, zejména pak

morální a duchovní zázemí. Rodiče asi nepoužívali fyzické tresty, nepamatuje si na to, ale ví, že jí stačil „*emocionální*“ trest, či důsledek.

Anna je matkou tří dětí. Výchovu považuje za nejdůležitější a nejtěžší část svého života. Je pro ni velmi důležité pomáhat dětem k rozvoji. Svoje děti vede k tomu, aby se z nich stali sebevědomí a spokojení dospělí lidé, kteří vědí, kde je jejich místo v životě, umí se orientovat, dokážou jít vlastní cestou. Také, „*aby život žili celistvě, nekouskovali ho, brali ho komplexně a žili ho teď – v přítomném okamžiku*“. Pro Annu je v životě velmi důležitá víra v Boha, duchovní světy a rozvoj duchovních vlastností.

Ve výchově dětí považuje za nezbytné mít ujasněné hranice, stanovit pravidla po dohodě s dětmi, vytvořit bezpečný prostor pro jejich volbu a důsledky spojené s jejich rozhodnutími. S manželem se ve výchově shodují, mají stejné ideály i představy o budoucnosti svých dětí. V postoji k dítěti považuje za dobré nepřivlastňovat si ho a necentralizovat si svůj život kolem něj.

Anna je odpůrcem fyzických trestů. Je přesvědčena, že nejsou potřebné, ale že je pro dítě důležité, aby si uvědomilo přirozené důsledky svého jednání. Na každé dítě a v každé situaci platí něco jiného, snaží se jednat podle momentálních okolností. Stejně tak se domnívá, že ve výchově není třeba odměn. „*Dítě je nepotřebuje, stačí jeho vlastní radost nad tím, co se mu podařilo, že něco dokázalo, a nemusí to být degradováno naším nadřazeným posudkem, že se mu to povedlo.*“

Anna je profesí pedagog, krom toho absolvovala kurzy „Respektovat a být respektován a Montessori pedagogika“.

Snaží se mít na děti dostatek času, ale má pocit, že jí občas schází čas pro sebe. Stále na sobě, jako rodiči pracuje, chtěla by mít více trpělivosti, mít větší nadhled.

Shrnutí

Pro Annu jsou děti vším. Ve výchově vychází ze svých morálních hodnot, které považuje za nesmírně důležité pro budoucnost celé společnosti. Je odhodlána tyto hodnoty předávat nejen svým, ale všem dětem. Práce s dětmi ji naplňuje a povznáší. K dětem přistupuje laskavě a s velkou úctou. Souhlasí s moderními přístupy k osobnosti dítěte, ale rovněž praktikuje osvědčené metody Marie Montessori. Výchova v jejím pojetí je demokratická, s jasnými hranicemi. Metodou přirozených důsledků vede děti k zodpovědnosti za svoje rozhodnutí. Snaží se nezasahovat do přirozeného vývoje dětské osobnosti.

Anna a Jan jsou manželé. Mají shodné životní hodnoty, proto se shodují i v přístupu k dětem.

I Anna vychovává děti demokratickým stylem.

4.8 Dílčí závěr

Při výzkumu jsem měla možnost pozorovat různé výchovné styly a metody a mohla jsem je porovnávat. Z tohoto pozorování mohu vyvodit závěr, že celkový výchovný styl rodičů je úzce spjat s jejich charakterovými rysy, temperamentem, ale i s prostředím, ve kterém vyrůstali. Do jisté míry jsou rodiče také ovlivňováni svým okolím, módními trendy i stavem společnosti. V okamžiku, kdy společnost často poukazuje na negativní vliv fyzických trestů, většina rodičů vnímá fyzické tresty jako nevhodné. Bohužel jsou v naší společnosti natolik zakořeněny, že je často rodiče bezděčně používají.

Nikdo se nerodí jako dokonalý rodič, a pro každého je rodičovská role do jisté míry zásadní změnou, která dokáže odhalit kladné i stinné stránky osobnosti vychovatele. Dobrý rodič je dle mého názoru ten, komu výchova není zcela lhostejná, ale zároveň ji nepřehání, domýšlí důsledky svého jednání a snaží se nejen výchovou zdokonalovat svoje děti, ale především vychovávat sám sebe, aby byl svým dětem co nejlepším vzorem.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na výchovu dítěte v rodině. Rodina i výchova jsou pojmy, které jsou spjaty s lidskou civilizací od nepaměti, přesto jsou dodnes těžko definovatelné, neboť se v běhu času proměňují.

Rodina je stále nejlepším místem, kde může dítě vyrůstat. Její funkce nemohou být nahrazovány institucionálním prostředím. Aby však rodina byla funkční, je důležité, aby v ní převládala láska, pohoda, tolerance. Aby zde byl prostor pro komunikaci, aby všichni členové měli stejná práva i povinnosti.

Pokud se dnes hovoří o krizi rodiny, je nutné zamyslet se nad tím, co za onou krizí stojí. Je to bezesporu v minulých letech náhle nabytý pocit svobody, který vyvolává dojem, že vše, co bylo v minulosti, je přežití a je třeba to změnit. Důsledky těchto změn se bohužel neprojeví okamžitě, ale s největší pravděpodobností až na generaci dnešních dětí. Pokud tyto nebudou vyrůstat v harmonickém a podnětném prostředí, mohou si s sebou nést do budoucna počátek možné frustrace.

Velkým problémem současných rodin může být také nedostatek volného času a jeho kompenzace materiálními prostředky. Z rodin se zvolna vytrácí morální hodnoty a převažují konzumní výhody. Nedostatečnou morální výchovu v rodině nelze vyvážit jinými prostředky. Dítě by v rodičích mělo mít vzory správného chování a duchovní hodnoty by neměly být podceňovány. Jinak naší společnosti hrozí úpadek způsobený přehnanou snahou každého občana, zajistit si vlastní blahobyt na úkor jiných.

Výchova je zajiště nezbytným prvkem v rozvoji dítěte. Může být nástrojem pro rozvoj dětské duše, ale zároveň také nástrojem pro degradaci lidské osobnosti. **Vyvážená výchova by měla být založena na respektu a úctě k vychovávanému jedinci.** Měla by být demokratická, s jasně stanovenými pravidly. Měla by vést k úctě k ostatním lidem, ale i k přírodě a kulturním hodnotám. Neměla by být příliš direktivní, aby dítě neomezovala v jeho rozhledu a nesnižovala jeho hodnotu. Těžko lze najít ideální výchovný styl, neboť nelze hledat univerzalitu v lidství. **Každý vychovávaný jedinec by měl být vychováván s ohledem na jeho osobnost, specifické potřeby a jedinečnost.**

V praktické části jsem svoje úvahy o výchově ověřovala v praxi. Z rozhovorů s rodiči vyplynulo, že výchovu považují za důležitý životní úkol, který není snadný. Většinou se ve

výchově cítí nějakým způsobem ovlivnění prostředím, ve kterém vyrůstali. Uznávají, že určité výchovné postupy mají vžitě. V přístupu k dětem se rodiče různí. Někteří považují za nejlepší důslednou výchovu s dostatkem požadavků, čímž chtějí dítě zocelit a připravit na nesnadný budoucí život, jiní dávají přednost výchově volnější, s ohledem na osobnost dítěte. Respondenti většinou uvádí, že se s dětmi snaží domluvit, že jim dávají prostor pro jejich názory, ale ve vypjatých situacích očekávají uposlechnutí příkazu bez diskuze. Při problémech s výchovou se nejčastěji obrací na partnera, kamarádky, občas hledají v dostupné literatuře.

Vesměs se respondenti shodují, že nechtějí využívat tělesných trestů, přesto je občas použijí. Toto je zřejmě dáno poměrně autoritativní výchovou, která byla v naší zemi obvyklá v minulých letech a je v dnešní generaci rodičů ještě poměrně vžitá.

Z výzkumu vyplývá, že rodiče předškolních dětí mají na svoje potomky většinou dostatek času. Času razantně ubývá s nástupem matky do zaměstnání a dětí do mateřské školy.

Výchovné styly v rodinách respondentů jsou rozdílné. Část dotazovaných vidí efekt výchovy v pevně stanovených pravidlech, důslednosti a kázni. Takto byli sami vychováváni a domnívají se, že díky této výchově jsou dnes úspěšní.

Druhá část dotazovaných naopak preferuje výchovu liberální, domnívá se, že výchova může být volná, není třeba dítě příliš omezovat, spíše je vhodné mu dávat dostatek volnosti, aby se mohlo svobodně rozhodovat a bylo samostatné. Toto jim v jejich dětství chybělo a svému dítěti toho proto chtějí dopřát.

Třetí část respondentů vidí úspěch výchovy v demokratických vztazích. Jsou důslední, přesto nechávají dětem dostatek prostoru pro sebevyjádření. Vedou je k samostatnosti tím, že poukazují na přirozené důsledky jejich chování. Nepovyšují se nad děti, vztahy v takových rodinách jsou vyrovnané. K dětem se zde přistupuje tak, jak by si rodiče přáli, aby se děti chovaly k nim. S důvěrou, respektem, empatií.

At' už rodiče zvolí jakýkoli způsob výchovy, neměli by zapomínat, že děti jsou zrcadlem rodičů. Jsou tím nejcennějším, co život může přinést, a proto je nutné přistupovat k nim jako k cennému pokladu, který výchovou můžeme zdokonalit, nebo zcela zničit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80-717-8269-6.
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-809-6994-403.
3. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-807-3672-737.
4. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. ISBN 80-731-5004-2
5. FABER, Adele a Elaine MAZLISH. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Vyd. 1. Překlad Eva Vrůblová. Brno: Computer Press, 2007, 248 s. ISBN 978-802-5117-477.
6. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.
7. KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008, 286 s. ISBN 978-809-0403-000.
8. KRAUS Blahoslav. *Teorie výchovy*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. 88s. ISBN 978-80-87182-04-8
9. KRAUS, Blahoslav, Petr Sýkora, *Sociální pedagogika I*, vyd. 1, Brno, BonnyPress: 2009.
10. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 223 s. Knižnice psychologické literatury. ISBN 80-042-5236-2.
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský*

- svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 182 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
13. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 38. ISBN 978-808-6429-878.
  14. PREKOP, Jirina. *Malý tyran*. Vyd. 6., rozš. Překlad Zdena Lomová, Zdeněk Jančařík. Praha: Portál, 2009, 159 s. ISBN 978-807-3675-899.
  15. PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 5. vyd. Překlad Kristina Lišková. Praha: Portál, 2008, 151 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3674-953.
  16. ROGGE, Jan-Uwe. *Rodiče určují hranice*. Vyd. 2. Překlad Petr Babka. Praha: Portál, 2010, 182 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-806-7.
  17. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-717-8559-8.
  18. SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007, 140 s. ISBN 978-808-6633-817.

Internetové odkazy:

1. Efektivní rodičovství. *Efektivní rodičovství* [online]. [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://efektivnirodicovstvi.webnode.cz/>
2. <http://efektivnirodicovstvi.webnode.cz/news/co-deti-potrebuji/>
3. *Rodina: Každodenník o dětech a rodičích* [online]. 1999 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/>
4. Zkola: Informační a vzdělávací portál Zlínského kraje. [online]. [cit. 2013-03-06]. <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vzdelavaniprodospele/respektovat/default.aspx>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například
A pod. A podobně
Tzv. Tak zvaný

SEZNAM PŘÍLOH

- P1 – Soubor otázek
- P2 – Rozhovor Klára
- P3 – Rozhovor Karel
- P4 – Rozhovor Markéta
- P5 – Rozhovor Michaela
- P6 – Rozhovor Jan
- P7 – Rozhovor Anna

PŘÍLOHA P I: SOUBOR OTÁZEK

Anamnestické údaje:

Pohlaví:

Věk:

Stav:

Vzdělání:

Počet dětí, jejich věk:

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců:

Jací vychovatelé byli moji rodiče?:

Kdo byl autoritou?:

Výchova byla spíše přísnější, volnější?:

Používali rodiče fyzické tresty?:

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?:

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o mojí budoucnosti?:

Jaké byly hodnoty v naší rodině?:

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?:

Použiji ji někdy ve svojí výchově?

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?:

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?:

Jaký by měl být výsledek mojí výchovy, k čemu dítě vedu?:

Jaké hodnoty uznávám, co je pro mne v životě důležité?:

Kdo je v naší rodině autorita?:

Kdo klade na děti větší požadavky?:

Jsme důslední v kontrole plnění požadavků?:

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?:

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?:

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?:

Odměny a tresty

Můj názor na trestání a odměny:

Za co si dítě zaslouží trest?:

Používám fyzické tresty?:

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?:

Co na moje dítě platí?:

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?:

Prožívalo moje dítě období vzdoru?:

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?:

Jaké používáme odměny a za co?:

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?:

Jak často dostává dítě dárky?:

Umím plnit sliby?:

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?:

Mám osvědčenou literaturu, autora?:

Zúčastnil jsem se, nebo byl bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?:

Mám na svoje dítě dostatek času?:

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?:

S kým tráví dítě, děti více času?:

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?:

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?:

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?:

PŘÍLOHA P2 - Rozhovor Klára

Pohlaví: žena

Věk: 26

Stav: svobodná

Vzdělání: střední odborné

Počet dětí, jejich věk: 1 dítě, 6 let

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců: *úplná, 1 sourozenec*

Jací vychovatelé byli moji rodiče?: *otec dobrý, matka ne*

Kdo byl autoritou?: *otec*

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: *přísnější*

Používali rodiče fyzické tresty?: *ano*

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?: *otec ano*

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o její budoucnosti?: *otec ano*

Jaké byly hodnoty v naší rodině?: *čestnost, spravedlivost*

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?: *ano, Počkej, na dětech se ti to vrátí.*

Použiji ji někdy ve svojí výchově?: *ne*

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?: *ne*

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?: *je velmi důležitá*

Jaký by měl být výsledek její výchovy, k čemu dítě vedu?: *aby byl samostatný, zodpovědný a uměl si poradit*

Kdo je v naší rodině autorita?: *oba rodiče*

Kdo klade na děti větší požadavky?: *oba rodiče stejně*

Jsmo důslední v kontrole plnění požadavků?: *ano*

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: *ano*

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: *máme odlišné názory, parter dítěti poručí a tím to končí, já se s malým domlouvám na pravidlech a řeším s ním jak a proč to tak má být*

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: *ano*

Můj názor na trestání a odměny: *no u nás tresty a odměny nepoužíváme*

Za co si dítě zaslouží trest?: *pokud něco schválně rozbije, někomu ublíží*

Používám fyzické tresty?: *jen výjimečně, spíš ne*

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: *nechám ho nést následky (do určité míry)*

Co na moje dítě platí?: *když vidí, že se opravdu zlobím*

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: *ano, mluvíme o tom a vysvětlím mu proč poněm chci, to co se mu nelíbí*

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: *ano a dost silně*

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?: *Vždycky jsme čekali až se uklidní a pak jsme společně hledali řešení jak to udělat, aby jsme byli spokojení oba*

Jaké používáme odměny a za co?: *moc nepoužíváme*

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: *když někomu pomůže*

Jak často dostává dítě dárky?: *Moc často ne*

Umím plnit sliby?: *ano*

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: *Řeším to s kamarádkami, které už děti mají anebo s tátou*

Mám osvědčenou literaturu, autora?: *Ano, kniha respektovat a být respektován*

Zúčastnil jsem se, nebo bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: *ano*

Mám na svoje dítě dostatek času?: *ano*

S kým tráví dítě, děti více času?: *nejvíce času se mnou*

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: *jen víkendy*

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: *ano*

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: *Asi ne*

PŘÍLOHA P3 - Rozhovor Karel

Pohlaví: muž

Věk: 33

Stav: ženatý

Vzdělání: středoškolské

Počet dětí, jejich věk: 2, 4 roky, 4 měsíce

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců: úplná, 1

Jací vychovatelé byli moji rodiče?: *dobří*

Kdo byl autoritou?: *otec*

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: *volnější*

Používali rodiče fyzické tresty?: *občas ano*

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?: *ano*

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o její budoucnosti?: *měli*

Jaké byly hodnoty v naší rodině?: *slušnost, ochota*

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?: *žádná*

Použiji ji někdy ve svojí výchově? *ne, neboť není*

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?: *chovám*

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?: *výchova je důležitá*

Jaký by měl být výsledek její výchovy, k čemu dítě vede?: *slušnost, ochota, pravdomluvnost, úcta k okolí*

Kdo je v naší rodině autorita?: *snad oba*

Kdo klade na děti větší požadavky?: *manželka*

Jsme důslední v kontrole plnění požadavků?: *většinou ano*

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: *občas ano, i když někdy nerad*

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: *shodneme, pokud ne tak si o tom promluvíme, co a jak dále*

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: *ano*

Můj názor na trestání a odměny: *obojí s mírou*

Za co si dítě zaslouží trest?: *pokud již nestačí domluvy nebo zvýšený hlas*

Používám fyzické tresty?: *výjimečně, většinou stačí zvýšený hlas*

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: *domluvím, ať se to příště neopakuje, když se to opakuje - trest*

Co na moje dítě platí?: *zatím většinou domluva*

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: *většinou se musím nejdříve uklidnit já a situaci řeší manželka*

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: *prožívalo a prožívá stále*

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?: *horko těžko*

Jaké používáme odměny a za co?: *malé dárečky, za velkou snahu*

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: *za snahu a ochotu*

Jak často dostává dítě dárky?: *svátek, narozeniny, Vánoce, a občas pro radost za chování*

Umím plnit sliby?: *snažím se*

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: *radím se s manželkou, má více zkušeností z okolí*

Mám osvědčenou literaturu, autora?: *ne*

Zúčastnil jsem se, nebo bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: *ne*

Mám na svoje dítě dostatek času?: *snažím se dle práce*

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?: *nejde to, na prvního bylo více času*

S kým tráví dítě, děti více času?: *s manželkou, je doma na MD*

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: *dle mých směn v práci*

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: *máme*

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: *chtěl bych být trpělivější, ne tak často vystřelit jak čertík z krabičky*

PŘÍLOHA P4 - Rozhovor Markéta

Pohlaví: žena

Věk: 32

Stav: vdaná

Vzdělání: vysokoškolské

Počet dětí, jejich věk: 2 děti, 4 roky, 4 měsíce

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců: *do mých dvaceti let úplná rodina, poté se rodiče rozešli a rozvedli, ale rodina nebyla funkční již nějakou dobu před rozchodem rodičů. Mám 5 sourozenců, 1 vlastní sestra a zbytek nevlastní sourozenci z otcovy strany*

Jací vychovatelé byli moji rodiče?: *mamka spíše přísnější, ale spravedlivější, táta dle nálady*

Kdo byl autoritou?: *táta, už jeho vzhled na děti působil*

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: *volnější*

Používali rodiče fyzické tresty?: *málokdy*

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?: *práce v družstvu a následně na vlastním statku zabrala hodně času, ale zase jsem byla brzy samostatná, spíše se mi věnovala mamka, táta spíše když měl náladu, ale pak to stálo za to*

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o mojí budoucnosti?: *myslím, že ano*

Jaké byly hodnoty v naší rodině?: *slušnost, čestnost, pravdomluvnost, láska k přírodě*

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?: *jsi starší, rozumnější, tak se podle toho chovej*

Použiji ji někdy ve svojí výchově? *nepoužívám ji ve výchově*

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?: *asi se někdy chovám jako moje mamka i když jako dítě jsem takové chování neměla ráda*

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?: *Podle mě důležitá určitě je.*

Jaký by měl být výsledek mojí výchovy, k čemu dítě vedu?: *Snažím se je vést k soudržnosti s rodinou, samostatnosti, nějakým morálním zásadám, slušnosti, lásce k přírodě a ke zvířatům*

Jaké hodnoty uznávám, co je pro mne v životě důležité?: *rodina, slušnost, čest, hezký vztah k přírodě, lidem,*

Kdo je v naší rodině autorita?: *Oba, jen každý v trochu jiné oblasti, ve výchově možná víc já.*

Kdo klade na děti větší požadavky?: *určitě já*

Jsmo důslední v kontrole plnění požadavků?: *snažíme se ze všech sil, ale ne vždycky se nám to podaří*

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: *snažím se ze všech sil, i když je to někdy zatraceně těžké*

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: *shodneme, protože jsem s dětmi doma, manžel se vždycky zeptá, jestli jsou nějaká nová pravidla a podle nich se řídíme oba, toto platí i pokud něco zavede manžel. Pokud se jednomu z nás něco nelíbí, diskutujeme o tom a většinou se domluvíme.*

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: *Ano*

Můj názor na trestání a odměny: *Odměny ano, tresty, pokud je to nezbytné.*

Za co si dítě zaslouží trest?: *Pokud odmítá jakoukoli jinou formu.*

Používám fyzické tresty?: *výjimečně*

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: *Snažím se ho vést k tomu, aby si po sobě uklidil, omluvil se, případně trvám na tom, aby se vrátil a danou věc udělal. Většinou to zabere, pokud ne, následuje trénink, zákaz oblíbené činnosti či hračky.*

Co na moje dítě platí?: *z 80 % platí domluva a důslednost*

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: *Pokud se vztekne, nechám ho chvíli uklidnit a trvám na svém, jakmile se uklidní, většinou se domluvíme. Pokud spěchám a nechce se například oblékat, tak začnu odcházet nebo se domluvíme, že pokud bude spolupracovat, může něco, co rád dělá nebo v posledním případě nemůže něco, co rád dělá.*

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: *ano, v mírnější formě, silnější průběh nyní*

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?: *jako každé takové období, je to zkouška nervů*

Jaké používáme odměny a za co?: *malé pozornosti, které má rád, oblíbená činnost, kterou neděláme tak často, za nadstandard*

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: *chválíme často a rádi za úspěchy všeho druhu*

Jak často dostává dítě dárky?: *narozeniny, Vánoce a nějaká drobnost jako odměna a občas prostě jen tak, aby měl radost.*

Umím plnit sliby?: *Snažím se, aby se na mě dalo spolehnout, a cvičím se v tom, slibovat jen to, co jsem opravdu schopná splnit*

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: *zkušenosti jiných maminek*

Mám osvědčenou literaturu, autora?: *ne*

Zúčastnil jsem se, nebo byl bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: *asi ano*

Mám na svoje dítě dostatek času?: *doufám, že ano*

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?: *snažím se, ale určitě mladšímu nemůžu věnovat tolik, kolik jsem věnovala ve stejném věku staršímu*

S kým tráví dítě, děti více času?: *jsem na MD, takže se mnou, ale jakmile je manžel doma, věnuje se dětem on nebo oba, máme rádi společné akce – procházky, výlety*

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: *záleží, jaké má manžel směny*

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: *režim – ano, rituály – Vánoce, oslavy, Velikonoce,*

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: *Vždycky, pokaždé si říkám, že se nechám vytočit a pak křičím, ráda bych se dostala do pozice, kdy zvládnou mluvit klidně až do konce. A vždycky si říkám, jestli bych neměla být jiná, jinak se zachovat.*

P5 - Rozhovor Michaela

Pohlaví: žena

Věk: 31

Stav: vdaná

Vzdělání: střední úplné

Počet dětí, jejich věk: 2, 4 roky, 7 let

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců: *Vyrůstala jsem v úplné rodině, se dvěma sourozenci – straší sestrou a starším bratrem.*

Jací vychovatelé byli moji rodiče?: *Myslím, že byli dobří vychovatelé, i když se dopouštěli chyb, ale určitě nás vychovávali s láskou.*

Kdo byl autoritou?: *určitě otec.*

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: *spíše volnější, rodiče byli zaměstnaní a měli hospodářství, kde po práci trávili zbytek dne.*

Používali rodiče fyzické tresty?: *otec nikdy, matka asi občas plácnutí na zadek.*

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?: *Asi ne, ale nám to stačilo. Byli jsme přítomni domácím pracím, trávili jsme s rodiči dost času, jen se nám nijak intenzivně nevěnovali.*

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o mojí budoucnosti?: *Nevzpomínám si, že by mi rodiče říkali, co by ze mě chtěli mít. Asi chtěli, abych studovala a měla lepší práci než oni.*

Jaké byly hodnoty v naší rodině?: *asi slušnost, pracovitost. Matka je věřící, ale nás k víře nevedla.*

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?: *Zatřep si tím kakaem, co máš v hlavě.*

Použiji ji někdy ve svojí výchově? *Občas, spíše z legrace s láskou zavzpomínám na tátu.*

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?: *Určitě, a jsem za to ráda. Nemám se zač stydět, moji rodiče se chovali hezky.*

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?: *Výchova je určitě velmi důležitá, dítě se přece nenarodí jako dokonalá jednotka, potřebuje být vedeno. Myslím, že vychováváme už tím, jakým jsme vzorem. Děti, které mají přílišnou volnost to podle mne daleko nedotáhnou a budou celý život narážet na problémy.*

Jaký by měl být výsledek mojí výchovy, k čemu dítě vedu?: *Chtěla bych, aby moje děti byli lepší, než jsem já. Aby byli rozvážené, měli vlastní názory a uměli za nimi stát, aby nebyli ustrašené, ale zároveň svojí osobností neomezovali druhé. A aby byli v životě šťastné.*

Jaké hodnoty uznávám, co je pro mne v životě důležité?: *Uznávám tradiční hodnoty, jako je slušnost, úcta, respekt k druhým. Důležité je pro mne především zdraví všech blízkých.*

Kdo je v naší rodině autorita?: *Větší nároky kladu asi já, jako matka. Jsem s dětmi častěji, více kontroluji. Ale zase když už po 10. něco opakuji a reakce dětí se nedostavuje, stačí manželovi jedenkrát zvýšit hlas, a děti poslechnou.*

Kdo klade na děti větší požadavky?: *Jak už jsem řekla, určitě já. Mám i jasnější představu o tom, jak by se měli chovat, co by měli umět, než manžel. Tomu jsou takové věci spíše jedno.*

Jsmo důslední v kontrole plnění požadavků?: *Určitě ne vždy. Snažím se, ale někdy už prostě nezbývá energie.*

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: *Snažím se, ve vhodných situacích, ale taky mi to kolikrát ujede, a nenechám je domluvit.*

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: *Shodneme se asi v představě, že naše děti nesmí svými rozmary obtěžovat okolí, ale já výchovu celkově více prožívám. Shodujeme se i na tom, že nemá cenu řešit každou prkotinu, a často si říkáme, ať si zlobí, hlavně že jsou zdraví.*

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: *No, asi ne. Stane se, že maminka zakáže a tatínek povolí a naopak.*

Můj názor na trestání a odměny: *Obojí je nutné, ale v rozumné míře a rozumným způsobem.*

Za co si dítě zaslouží trest?: *Asi pokud úmyslně ublíží někomu jinému, nebo ohrozí sebe.*

Používám fyzické tresty?: *Občas plácnu přes zadek, nebo přes ruku, a pak mně to mrzí. Snažím se na tom pracovat, ale někdy je plácnutí prostě neúčinnější.*

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: *První reakce je většinou křik. Pak se ale snažím s dítětem situaci probrat, ujasnit si, co bylo špatně, co udělat příště líp.*

Co na moje dítě platí?: *Na každé něco úplně jiného. Ale zásadní je asi pozorování celkového naladění a situace. Určitě neplatí v každé situaci stejná metoda.*

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: *Mám, ale nefunguje vždy.*

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: *První určitě, druhé nevím, buď ne, nebo už jsem to tak nevnímala.*

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?: *Bylo to náročné, ale hodně nám to přineslo. Došla jsem díky vzdoru k metodě respektovat a být respektován a hodně jsem se naučila.*

Jaké používáme odměny a za co?: *Spíše pochvaly,*

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: *Z vše, co se mu povede, ale i za snahu o něco, i když se nedaří.*

Jak často dostává dítě dárky?: *Nepravidelně, ráda dělám radost, kupuju drobnosti bez důvodu.*

Umím plnit sliby?: *No, snažím se, ale občas využiju toho, že děti zapomenou.*

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: *Literatura, internetové diskuse, debata s kamarádkami.*

Mám osvědčenou literaturu, autora?: *Určitě RaR, Jiřinu Prekopovou, Zdeňka Matějčka*

Zúčastnil jsem se, nebo byl bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: *Zúčastnila jsem se kurzu RaR a zúčastnila bych se klidně i jiných. Baví mě to.*

Mám na svoje dítě dostatek času?: *Určitě ne, dala bych jim ho raději mnohem víc.*

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?: *ne, to asi není možné*

S kým tráví dítě, děti více času?: *o něco málo víc se mnou, ale bohužel mnoho času tráví ve školce a škole.*

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: *Denně odpoledne a večery, o víkendu všichni*

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: *Asi ne, nic pravidelného.*

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: *Pořád je co zlepšovat.*

PŘÍLOHA P6 - Rozhovor Jan

Pohlaví: Muž

Věk: 38

Stav: ženatý

Vzdělání: vysokoškolské

Počet dětí, jejich věk: 3, 4+2+0,3

Rodina, v níž jsem vyrůstal:

Rodina úplná, neúplná, počet sourozenců: *úplná, bratr a sestra*

Jací vychovatelé byli moji rodiče?: *standardní přístup k výchově v době socialismu jako, není vidět, nezlobí.*

Kdo byl autoritou?: *otec*

Výchova byla spíše přísnější, volnější?: *ze strany otce přísnější, ze strany matky volnější*

Používali rodiče fyzické tresty?: *ano, příležitostně - otec*

Měli rodiče dostatek času na svoje děti?: *méně času z matčiny strany z důvodu starosti o tělesně postiženou sestru*

Měli rodiče přiměřené požadavky, měli představu o mojí budoucnosti?: *nejsem si jist, jaké měli požadavky, představu o budoucnosti spíše neměli.*

Jaké byly hodnoty v naší rodině?: *to je těžko definovatelné... intuitivní ze strany obou rodičů, nicméně poměrně rozdílné u obou. Obecně lze těžko specifikovat*

Vybaví se mi nějaká věta mých rodičů, kterou jsem opravu nesnášel?: *z mírnějších ze strany otce „mazej domů“, silnější bych raději neuváděl*

Použiji ji někdy ve svojí výchově? *NE!*

Chovám se někdy stejně jako moje matka/otec?: *pravděpodobně ano, nicméně se snažím některým negativním vzorům především ze strany otce vyvarovat – pracuji na tom*

Rodina mého dítěte

Můj názor na důležitost výchovy?: *Výchova v rodině je nesmírně důležitá. Děti jsou vznešené bytosti s obrovským potenciálem, který může být pomocí výchovy rozvinut. Nejlépe vyjádřeno citátem: moje motto je „Člověk je důl oplývající drahokamy nedozírné hodnoty. Jen výchovou lze dosáhnout toho, že ony drahokamy vyjdou na povrch a že z nich lidstvo bude moci těžit.“*

Jaký by měl být výsledek mojí výchovy, k čemu dítě vedu?: *Děti nejsou prázdné nádoby, do kterých se má nalít obsah. Výsledkem výchovy by snad mohl být člověk svěbytný, uvědomující si a chovající se podle univerzálně platných hodnot - spravedlnost, čestnost, odvaha, laskavost, radost, štědrost, nezávislé uvažování, člověk vnitřně motivovaný, snažící se o rozvoj a znamenitost v oblasti duchovní, intelektuální a fyzické.*

Jaké hodnoty uznávám, co je pro mne v životě důležité?: *Uznávám hodnoty, které se obecně objevují ve všech velkých duchovních směrech (Budhismus, Křesťanství) a nejkonkrétněji pro mě osobně v Bahá'í učení.*

Kdo je v naší rodině autorita?: *Snažíme se vyhýbat autoritativnímu přístupu a snažíme se o konzultativní a participativní přístup všech členů rodiny.*

Kdo klade na děti větší požadavky?: *Vzájemně tyto aspekty konzultujeme, takže je to myslím poměrně velmi vyrovnané. Možná, že manželka klade o něco větší požadavky, protože je má větší i u sebe.*

Jsme důslední v kontrole plnění požadavků?: *Převážně ano*

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: *Ano*

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: *Ano*

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: *Ano*

Můj názor na trestání a odměny: *Fyzické tresty nikdy; místo trestů spíše uvědomování si důsledků svého vlastního konání.*

Za co si dítě zaslouží trest?: *Trest si dítě nezaslouží, trest není nutný, ale důsledek je potřebný např. uklízím si po sobě atd.*

Používám fyzické tresty?: *NIKDY kazí charakter člověka a nedávalo by smysl trestat čistou bytost, o které jsem přesvědčen, že je Božím stvořením, která byla stvořena vznešená...*

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: *Myslím, že převážně pozitivně tj rozbitá věc – věc je jen věc...; neposlechne – snažím se být laskavý, vysvětlovat, být důsledný. Samozřejmě, že ne vždy se vše daří tak jak má...*

Co na moje dítě platí?: *Každé dítě je jiné, platí jiné věci. Ale obecně vysvětlování a respekt; na dceru jemnější přístup, protože je podle mého názoru velmi silná osobnost, která potřebuje jasný přístup a pravidla.*

Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: *Záleží na situaci. V případě nebezpečí ohrožení zdraví dítěte je to jiné než v běžnějších obecných situacích... nicméně, když je dítě v emoci, je třeba nejdříve ošetřit emoce, jinak se něčím těžko „hne“. Někdy je to ale obtížné...*

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: *ANO*

Jak jsme ho překonali, nebo překonáváme?: *Nekladli jsme na toto období příliš velký důraz, protože na to, na co člověk klade důraz, se posiluje, není z toho třeba dělat vědu.*

Jaké používáme odměny a za co?: *Převážně slovní, hodnotící to, co vidím, konkrétní, popisné, ne obecné ty jsi šikovný atd.*

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: *Když vidím, že se mu něco podařilo; chválit je podle mě důležité, výzvou může být způsob jakým chválit*

Jak často dostává dítě dárky?: *Snažíme se, aby dostávaly děti dárky spíše při zvláštních příležitostech, protože děti dostávají dárky neustále ze všech stran, zapracovali jsme na tom, aby to byly dárky vhodné.*

Umím plnit sliby?: *ANO*

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: *Odborná literatura, kurzy, semináře*

Mám osvědčenou literaturu, autora?: *ANO – Bahá'í literatura, Montessori vzdělávání*

Zúčastnil jsem se, nebo bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: *ANO, zúčastnil, zúčastním se i dalších*

Mám na svoje dítě dostatek času?: *ANO*

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?: *NE, třetímu dítěti se věnuji mnohem méně, protože mě zaměstnávají první dvě.*

S kým tráví dítě, děti více času?: *nejstarší syn tráví nejvíce času ve školce, jinak asi více se mnou, dcera a nejmladší syn s manželkou, protože jsou doma.*

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: *víceméně záleží na situaci, obecně víkendy, jezdíme spolu na setkání, návštěvy, přes týden věnujeme čas také dětem. Obecně bych řekl, že poměrně hodně*
Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: *ano, pravidelně si společně říkáme modlitby; režim ano – syn chodí do školky, chodíme pravidelně na společná setkání s přáteli, děti chodí pravidelně na dětské hodiny atd.*

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: *Určitě, spoustu věcí, ale není to úplně snadné... Je to boj.. Chtěl bych změnit některé své postoje, názory, předsudky atd. někdy se to daří více, někdy méně. Každopádně je jasné, že je to celoživotní vědomá snaha.*

Snažím se řídit citátem: „Necht' je ráno lepší než předchozí večer a každý nový den necht' je bohatší než včerejšek“

a našim úkolem tady je cesta přibližování se k našemu Milovanému Bohu. Jo a taky, aby používaly konzultaci s ostatními- umění pravé konzultace není jen tak a měli postoj učení se.

A také aby život žili celistvě, nekouskovali ho – brali ho komplexně - číst budu, až budu mít čas, budu malovat, až budu mít čas - a žili ho teď- v přítomném okamžiku (ne v minulosti a ne v budoucnosti).

Jaké hodnoty uznávám, co je pro mne v životě důležité?: Víra v Boha, v duchovní světy, rozvoj duchovních vlastností (ctností spravedlnost, trpělivost, čest, láska, pokora, soucit, odpoutanost, odpuštění, trpělivost, přátelství, štědrost, flexibilita, radost, tvořivost a mnoho dalších.

Kdo je v naší rodině autorita?: Asi by to lépe řekly děti, teda až budou starší a budou tomu slovu rozumět.. no já si jako máma myslím, že to máme stejně rozdělené a že jsme autority oba rodiče, že se navzájem podporujeme ve výchovných postupech - i když samozřejmě někdy to řešíme jinak, ale to řešení, i když s ním nesouhlasíme, podporujeme, aby v tom děti neměly chaos, když my samy jsme si to neujasnili v konkrétních situacích, což hlavně nastává, když už je jeden z nás unavený či toho má hodně..

Je spíše důležité sami jako rodiče vědět a mít ujasněné jasně hranice, stanovit pravidla po dohodě s dětmi- zahrnout je do toho a dávat tak dětem bezpečný a jistý prostor pro jejich volbu a důsledky spojené s jejich rozhodnutími. Mít sami ujasněné hranice jako rodiče je výzva, protože pak se dětem v těchto nejasných hranicích špatně pohybuje.

Kdo klade na děti větší požadavky?: Klasicky mám jako máma pocit, že já, ale ve skutečnosti a s odstupem, když slyším tuto otázku, si myslím, že je to vyrovnané, protože se o výchově hodně bavíme a máme na ni podobně stejný přístup a postoj a je pro nás důležitá. Spíš má manžel trošku větší odstup a nadhled, takže je více v klidu a řeší věci lehčeji a s vtipem, než když jsem celý den s dětmi já, ale to je asi ve všech rodinách, protože je to logické, takže by naše děti řekly, že ty já mám větší požadavky.

Myslím si však, že děti vysoké pozitivní požadavky potřebují a potřebují je s naší důvěrou v ně, že to zvládnou, že jsou toho schopné, ale také je současně vnímat, chápat je- prostě balanc.

Jsmo důslední v kontrole plnění požadavků?: Snažíme se, snažíme se, ale v nočních hodinách a při únavě to prostě nejde či si z toho ani neděláme hlavu, víme, že je to výjimka a důležitá je pohoda celé rodiny, všech jejích členů. No zajímalo by mě, co by na tuto otázku odpověděl můj manžel. Toto je můj pohled. Je důležité být důsledný, ale snažím se říkat si, že kdybych si říkala, že vlastně takto moc ovlivňuji celý budoucí život člověka, tak bych byla ve stresu- a to by bylo pro děti ještě horší, důležitý je pozitivní přístup. Být důsledný je důležité, ale důležitější je celá atmosféra a pocity všech členů rodiny.

Dávám dítěti prostor pro jeho názory?: Snažím se, začíná to vlastně více až teď- č roky syna, předtím to byly spíš maličkosti, teď je to více a více a někdy úplně jinak než já, tak se připravuji na to, abych v budoucnu byla schopná tyto názory respektovat a nepřeválcovat je. Nebrat dítě, že je moje, ale že je to svůj člověk, já mám jen to privilegium ho po určitou dobu doprovázet a celý život milovat a podporovat, když to bude potřebovat. Nepřivlastňovat si ho a necentralizovat si svůj život kolem něj.. takhle to měli moji rodiče, si teď uvědomuji, neměli koníčky, moc dalších kamarádů, takže když jsme s bráchou odešli, tak nevěděli, co dělat, což pro mě jako dceru bylo bráimě..

Shodneme se s partnerem v názoru na výchovu, v čem se lišíme?: asi se lišíme v lehkosti, vtipu, odstupu, nadhledu, take it easy- to mám můj manžel, ale v tom důležitém máme stejný názor a vzájemnou podporu- já ji tedy cítím, doufám, že i on.

Platí u nás stejná pravidla u matky i u otce?: snažíme se: jako ve všem- když se náhodou přihodí jiné pravidlo, tak ho podpoříme, a později si ho hlavně mezi sebou ujednotíme, abychom v tom dětem nedělali guláš (ale samozřejmě někdy to taky ujede, že každý říká něco jiného..)

Můj názor na trestání a odměny: Trest jako nesouvisející s tím, co se stalo, nadřazený postoj k dítěti oproti důsledku, odměna jako něco za něco, dávám přednost uznání a ocenění.

Za co si dítě zaslouží trest?: za nic. Ale je velmi důležité si pro dítě uvědomit, že to bylo jeho rozhodnutí a volba, že se tak chovalo, takže si ono samo zvolilo důsledek, který vyplývá přímo z tohoto rozhodnutí a následném chování a činu. Ne že to je to, co říká maminka. A to je velmi těžké v tomto manipulativním světě naučit, je to cesta, že jsem si to zvolil já, že já za to můžu, ne někdo druhý.

Používám fyzické tresty?: ne, ale nějaké popostrčení ujede, což mě mrzí.

Jak reaguji v případě, že dítě něco provede, rozbije, neposlechne?: když jsem v klidu, tak to jde líp, když nejsem, hůř, snažím se posoudit situaci- když rozbije, je mu to více líto, že se to stalo, byla to nehoda, tak použít empatii a že se to prostě uklidí... když to ale bylo z neposlušnosti, tak hledám

důsledek- někdy ho najít je obtížné, někdy právě může pro dítě vyznívat jako trest, je to velmi tenká hranice a prolíná se... někdy je prostě důsledek, že prostě o tu svoji oblíbenou misku přišlo, tak už není potřeba to dál rozmazávat, je spojit příčinu s důsledkem

Co na moje dítě platí?: na každé něco jiného... třeba se jít uklidnit do jiné místnosti a až budu uklidněn, tak přijít sám, jsem překvapena, jak dobře to funguje a pak zkusíme něco jiného- to je na výchově super, lze to zkoušet, poznávat děti, pomáhat jim, jít vstříc jejich potřebám, umět je pochopit. Pokud se dítě vzepře, mám svoji metodu jak s ním hnout?: záleží, někdy nezabere nic, někdy odpoutání pozornosti na něco jiného, jindy vysvětlení, jindy dání na výběr, někdy prostě převzít iniciativu (přechod přes silnici), jindy si ho nevšímát a nepodporovat tak jeho přání pozornosti... různě střídám v různých případech a zkouším, co zabere.

Prožívalo moje dítě období vzdoru?: v tomto pojmosloví nežiju, takže nevím, spíše jsou období „já sám“, což respektuji a podporuji (samozřejmě v jasných hranicích)

Jaké používáme odměny a za co?: nepoužíváme, či alespoň vědomě ne, a když jo, tak víme, že je to ústupek pro zachování atmosféry, zdravého rozumu a uspokojení potřeb rodiče (aspoň někdy)

Spíše je sladkost či aktivita jen tak pro radost, ne za něco či je pozitivním důsledkem toho, že jsme měli na to čas (i-pad před spaním, uklizeno, oblečeno do pyžam, takže i- pad před spaním v 8 hodin můžu mít déle, protože jsem to prostě zvládl rychle)

Za co si moje dítě zaslouží pochvalu?: za cokoliv. A někdy ji ani vůbec nepotřebuje, má samo radost, že něco dokázalo a nepotřebuje to degradovat našim nadřazeným posudkem, že se mu to vlastně povedlo. Ale všimát si toho od rodiče je důležité! Někdy stačí jen popsat a nehodnotit. Někdy jen sdílet radost slovem jupííí či oblíbeným juchuuuu

Jak často dostává dítě dárky?: Dárky u nás bylo téma- nastal zvyk od strejdy, že když jsem přijeli, tak pokaždé!! něco děti dostaly, přímo si to pak spojovaly s tím, že návštěva = dárek, když není, tak je něco v nepořádku. Takže nastala spolupráce se strejdou a ostatními a učíme se společně, že spíše dávání dárků je radost. Jinak dárky narozeniny i jen tak jsou- ale v malé míře a pro radost.

Umím plnit sliby?: Myslím si, že jo. Doufám, že jo. Moc si to přeji, aby to tak bylo!

Kde hledám pomoc, když ve výchově tápu?: Manžel, kamarádky, učitelky, knihy, kurzy...

Mám osvědčenou literaturu, autora?: Pedagogika Marie Montessori, Bahá'í Vira...

Zúčastnil jsem se, nebo bych ochoten účastnit se kurzu pro rodiče o výchově?: Ano, vzhledem k mé profesi učitelky, zvláště pak Respektovat a být respektován a Montessori pedagogika.

Mám na svoje dítě dostatek času?: Vědomě si ho dělám, ale je to celoživotní balanc- spíše si musím říkat, abych měla čas i na sebe samu. Je jasné, že se to často vybalancovat nedaří.

Věnuji se svým dětem stejně, věnuji mladším dětem tolik prostoru kolik jsem věnoval prvorozenému?: Ne, to nejde. Ale zase to s více dětmi vnímám, že je to lepší, protože se obohacujeme navzájem všichni, miminko není jen se mnou, ale i s dalšími sourozenci, prostřední se stará o mladší a učí se hrát se starším, není samo, jako to první. Ale je dobré si najít čas jen pro jednoho bez ostatních, toto považuji za velmi důležité a je to můj osobní úkol i pro starší děti v budoucnu- dělat něco jen s jedním dítětem, strávit čas jen s ním, mít pro něj úplnou pozornost.

S kým tráví dítě, děti více času?: Se mnou, ale mohu říci, že pro manžela jsou děti velmi důležité, takže si vše i práci a zájmy uzpůsobil tak, že je hodně a velmi plně s dětmi, takže by se dalo zodpovědně říci, že je to skoro nastejno, vzhledem k tomu, že chodí i do práce.

Kolik času trávíme týdně společně, celá rodina?: Každý všední den od 16.30, celé víkendy, někdy i více, časté akce i v týdnu (manželova pracovní flexibilita)- prostě hodně.

Máme jako rodina nějaké rituály, režim?: Modlitby. Jinak jsme velmi flexibilní, přizpůsobiví, ale režim se dělá sám, že se chodí do práce, školky...že je potřeba po obědě spát, že je pak veselejší odpoledne plné energie, ale když to nevyjde, tak je to O.K, - nastavíme okolo toho..

Chtěl/a bych na sobě jako rodiči něco změnit?: Určitě více trpělivosti! Pořád jen nepovídat, nekomandovat, zvláště teď, když kojím. Mít větší nadhled, brát to více s humorem. Mít čas i na sebe, ale opravdu sebe. Opravdu nechávat dětem jejich prostor, nepřivlastňovat si je- mám tu čest být jejich průvodcem na cestě k dospělosti. Tak doufám, že to zvládnou.